

‘Laten we er met zijn allen voor de kinderen staan’

Verkenkend onderzoek naar
het jeugdhulpgebruik in het
basisonderwijs in de gemeente
Utrechtse Heuvelrug

Nul23

Marije Schotpoort
m.m.v. Nina cohen
Juli 2018

De titel van het onderzoek is een uitspraak van een basisschooldirecteur: 'Ik zou het fijn vinden als we kunnen laten zien dat we er met zijn allen voor de kinderen staan.'

Samenvatting

Het onderzoek

De Tasforce Sociaal Domein van de gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft als doel het versnellen van de transformatie en grip krijgen op het sociaal domein. Onderdelen hiervan zijn datagestuurd werken en een betere werkwijze in de samenwerking met het onderwijs. Dit onderzoek komt hieruit voort.

Er zijn drie onderdelen:

- 1) Data-analyse. De data van het jeugdhulpgebruik zijn gecombineerd met welk kind op welke basisschool zit in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Er zijn in 2019 4550 leerlingen, van wie 8,6% van de kinderen met jeugdhulp is gestart in dat jaar. Bijna alle geboden jeugdhulp in de basisschoolleeftijd is van het type geestelijke gezondheidszorg, ambulante begeleiding en dyslexiezorg. De meeste jeugdhulp duurt 6 tot 12 maanden en de meeste kinderen met jeugdhulp zijn 8 t/m 11 jaar. Het Eerste Keer Goed percentage¹ is 34%.
- 2) Interviews met de basisscholen en eerstelijns partners (leerplicht, schoolondersteuning, dorpssteam en jeugdgezondheidszorg) om het verhaal achter de cijfers van het wisselend jeugdhulpgebruik per school te achterhalen. Van de 22 scholen hebben er 20 meegewerkt aan het onderzoek. De interviews waren met de intern begeleiders en soms ook met de schoolleiding. Er is geen verklaring voor het wisselende jeugdhulpgebruik per school en er zijn factoren gevonden die samenhang vertonen met het jeugdhulpgebruik. De tekst en uitleg van de scholen en eerstelijns partners geeft wel veel achtergrondinformatie.
- 3) De analyse van welke factoren in en om de school een verband hebben met de hoogte van het jeugdhulpgebruik, de feitelijke hoofdvraag.

Welke factoren hebben een relatie met het jeugdhulpgebruik?

Er is een patroon te ontdekken bij het combineren van de hoogte van het jeugdhulpgebruik met achtereenvolgens: het aantal trajecten schoolondersteuning, de sociaaleconomische status van de wijk van de school en het aantal leerlingen van de school. Er komt een profiel van stabiele gemiddelde scholen naar voren, van vijf scholen die gemiddeld scoren op zowel jeugdhulpgebruik als op alle drie genoemde factoren.

Dat het aantal leerlingen met een VVE-indicatie, het aantal thuiszitters en de subjectieve hoogte van het schoolverzuim geen aantoonbare relatie hebben met het jeugdhulpgebruik in Utrechtse Heuvelrug, wil niet zeggen dat dat in andere plaatsen ook zo is. De reden voor het ontbreken van een verband is namelijk dat alle scholen op deze factoren hetzelfde scoren, namelijk laag/klein. Datzelfde geldt voor geen relatie met het 'hebben van een aandachtsfunctionaris meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' en voor 'het gebruik van de verwijzindex.'

Er is geen relatie tussen de hoogte van het jeugdhulpgebruik met de ervaringsjaren van de IB'ers, de waardering van de samenwerking met het lokale team (sociale dorpssteams) en het schoolbestuur waar de school toe behoort.

Aanbevelingen

Reguliere aanbevelingen gaan over: het verbeteren van het externe zorgteam, beter betrekken van ouders en leerlingen, deskundigheidsbevordering m.b.t. kindermishandeling en omgaan met privacy, verbeteren van casusregie, versterken van de regierol van de gemeente, monitoring beter toepassen en 'financiering met poreuze randen'. Daarnaast wordt een oproep gedaan tot een de volgende cultuurverandering: 'Normaliseren waar het kan, jeugdhulp als het echt nodig is', waarbij

¹ Het uitstroombepaalde van het eerste jeugdhulptraject: als het eerste jeugdhulptraject niet binnen zes maanden met een tweede wordt opgevolgd. Hoewel van een Eerste Keer Goed percentage wordt gesproken, kan ook een deel van de trajecten onsuccesvol zijn geweest.

Inleiding

Schieten met een schot hagel. Dat is hoe ik dit onderzoek wel heb omschreven. Dit onderzoek is een zoektocht naar verklaringen – waarom zijn ze zoals ze zijn – van de cijfers van jeugdhulpgebruik in het basisonderwijs. Ik heb er voor gekozen om allerlei factoren die mogelijk van invloed zijn op het jeugdhulpgebruik uit te vragen op zoek naar verbanden. De samenstelling van het zogenaamde schot hagel is op ervaring en kennis gebaseerd en een dappere poging om het onderwerp van het hoge en stijgende jeugdhulpgebruik, waar landelijk moeilijk grip op te krijgen is, te helpen ontrafelen.

Ik ben op zoek gegaan naar factoren die een aantoonbare relatie hebben met het percentage jeugdhulpgebruik per basisschool. Ik kan u de uitkomst al verklappen. Ik heb nauwelijks verbanden gevonden. Is dat reden om dit onderzoek niet te lezen? Wat mij betreft niet! Dit verkennende onderzoek levert een schat aan verhalen achter de cijfers. Ik heb aanbevelingen kunnen doen, ondanks dat er geen ‘knoppen gevonden zijn om aan te draaien’. Een deel van de aanbevelingen is een to do lijst, waarop dingen staan die mogelijk een positief effect op het jeugdhulpgebruik hebben. Belangrijker is het verbeterplan dat ingaat op de cultuurverandering die nodig is om het inzetten van jeugdhulp voor (vermeende) problemen in te dammen.

De aanbevelingen dragen mogelijk bij aan het bieden tijdige, juiste en samenhangende jeugdhulp aan leerlingen die dit nodig hebben én aan het voorkomen van onnodige en onzinnige jeugdhulp bij leerlingen die zich, met de gebruikelijke horten en stoten, normaal ontwikkelen. De praktijk zal moeten uitwijzen wat werkt. Er zal blijvend gemeten moeten worden wat de effecten zijn van de verbeteringen en veranderingen die worden uitgevoerd.

Ik hoop van harte dat dit kijkje in de keuken, in en om de school, u helpt bij het krijgen van een compleet beeld over hoe we omgaan met zorgleerlingen en u inspireert om bij te dragen aan het continu verbeteren. Ik daag u van harte uit. Wat kunt u morgen doen als eerste stap om een bijdrage te leveren aan normaliseren waar het kan en jeugdhulp als het echt nodig is?

Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport is opgebouwd uit een aantal delen. In hoofdstuk 1 staat de onderzoeksopzet. Begin juni is in het kader van dit onderzoek als tussenresultaat het rapport met de kwantitatieve data-analyse opgeleverd. In hoofdstuk 2 zijn de belangrijkste analyses herhaald. In hoofdstuk 3 en 4 zijn staan, per onderwerp, de opbrengsten van de interviews met de scholen en eerstelijns ketenpartners beschreven². Hoofdstuk 3 gaat over de factoren in de school, zoals de populatie en de zorgstructuur, en hoofdstuk 4 over de factoren om de school, zoals de verwijzingen en de samenwerking tussen onderwijs- en zorgpartners. Iedere paragraaf wordt afgesloten met een analyse. In hoofdstuk 5 volgen de conclusies. De aanbevelingen worden gedaan in de vorm van een to do lijst en een verbeterplan, welke te vinden is in hoofdstuk 6. Ook in hoofdstuk 6 zijn suggesties voor vervolgonderzoek opgenomen. In de bijlagen ten slotte zijn een lijst met de deelnemende organisaties, een voorbeeld factsheet plus toelichting en de vragenlijst voor de scholen in de vorm van een mindmap opgenomen.

Marije Schotpoort
Projectleider/onderzoeker
Amersfoort, juli 2020

² Als in een citaat van een respondent een herleidbaar kenmerk staat, is het citaat algemeen gemaakt. Als dit het geval is staat een deel van het citaat tussen < >.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding.....	4
Hoofdstuk 1, Onderzoeksopzet.....	6
Hoofdstuk 2, Data-analyse	10
2.1 Feiten en cijfers	10
2.2 Succespercentage	12
2.3 Groeipatronen.....	13
2.4 Factoren met een relatie met jeugdhulpgebruik	14
Hoofdstuk 3, In de school	15
3.1 Reactie op de cijfers	15
3.2 Populatie van de school	20
3.3 Zorgstructuur op de school	25
3.4 Kindermishandeling en huiselijk geweld	29
Hoofdstuk 4, Rondom de school	31
4.1 Verwijzen naar jeugdhulp	31
4.2 Samenwerken met de eerstelijns partners en jeugdhulpaanbieders	33
4.3 Samenwerking in de keten.....	37
4.4 Rol van schoolbestuur, samenwerkingsverband en de invoering van Passend Onderwijs.....	39
Hoofdstuk 5, Conclusies	40
Hoofdstuk 6, Aanbevelingen	42
Bijlagen.....	47
Bijlage 1, Lijst met scholen en ketenpartners die hebben meegewerkt	47
Bijlage 2, Mindmap en vragenlijst basisonderwijs	48
Bijlage 3, Voorbeeld factsheet basisschool & toelichting	50

Hoofdstuk 1, Onderzoeksopzet

Aanleiding

De Tasforce Sociaal Domein van de gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft als doel het versnellen van de transformatie en grip krijgen op het sociaal domein. Onderdelen hiervan zijn datagestuurd werken en een betere werkwijze in de samenwerking met het onderwijs. Dit onderzoek komt hieruit voort.

Opdracht

De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft Marije Schotpoort (Marije Nul23) gevraagd om, bij gebrek aan interne capaciteit, in combinatie met haar rol als regionaal projectleider passend onderwijs – jeugd(hulp), uitvoering te geven aan de opvolging van het zorgpadenonderzoek m.b.t. de basisscholen. Zij betreft daarbij Transitiepartners, die verantwoordelijk zijn voor het dashboard jeugdhulp, voor het analyseren van de cijfers van 2019 en voor een verdere analyse van de cijfers (dan de analyse die is gedaan in 2019). Omdat opnieuw en beter wordt gekeken naar het jeugdhulpgebruik en het verhaal erachter, is gekozen voor de titel ‘met nadere ogen’, die als woordspeling verwijst naar het landelijke programma ‘met andere ogen’ dat als doel heeft de aansluiting tussen onderwijs, zorg en jeugd(hulp) te verbeteren.

Naar aanleiding van de analyse van het zorggebruik op het basisonderwijs in 2019 zijn door de gemeente Utrechtse Heuvelrug vijf aanbevelingen gemaakt. Dit onderzoek geeft invulling aan deze aanbevelingen voor wat betreft de blauwe gedeeltes.

- 1) I.v.m. de toename van het zorggebruik Ernstige Enkelvoudige dyslexie afspraken maken over wijze van indiceren en voorwaarden voor verlenging;
Achtereenvolgens met de volgende vier groepen de cijfers verklaren en werkafspraken maken:
- 2) Dorpsteams betrekken bij duiding cijfers, waarbij trends en rolverdeling bespreken bij 1) eerste verwijzing (anders verwijzen of zelf hulp bieden?), 2) verlengingen aangevraagd door de aanbieder bij het dorpssteam 3) verwijzingen en verlengingen buiten het dorpssteam;
- 3) In gesprek met basisscholen i.v.m. de duiding van cijfers, hun rol in het zorggebruik, samenwerking met dorpssteam en andere verwijzers;
- 4) Gesprek met aanbieders over ‘first time right’, verwijzingen, veel voorkomende thema’s (en de mogelijkheden voor collectieve i.p.v. individuele zorg en/of het bevorderen van de deskundigheid van de school op dit thema);
- 5) In gesprek met huisartsen over rol de in de keten, werkprocessen en verwijsgedrag.

Hoofdvraag

De hoofdvraag luidt:

a) Welke extra informatie over jeugdhulpgebruik is te halen uit de cijfers over het jeugdhulpgebruik van leerlingen die wonen en naar de basisschool gaan in de gemeente Utrechtse Heuvelrug en b) wat is het verhaal achter de cijfers volgens basisscholen en eerstelijns partners kijkend naar factoren in en rondom de school en komen uit a +b -> c) factoren naar voren die een relatie hebben met het jeugdhulpgebruik?

De thema’s in de school zijn:

- (h)erkennen van het jeugdhulpgebruik
- populatie van de school (waaronder leerlingen met dyslexie, vve³ en opp⁴)
- zorgstructuur op school (formatief en op het thema kindermishandeling)

De thema’s om de school zijn:

- verwijzen naar jeugdhulp, het aandeel van school hierin en verwijsroutes
- samenwerking met eerstelijns partners en jeugdhulpaanbieders
- rol van schoolbestuur, samenwerkingsverband en passend onderwijs

³ Leerlingen die een indicatie voor voor- en vroegschoolse educatie hebben en daarom in de kinderopvang deelnamen aan een VVE programma, los van of de basisschool met een VVE methode werkt.

⁴ Een onderwijsperspectiefplan.

Begripsdefinities

Onderstaand de invulling van belangrijke begrippen uit de hoofdvraag, die gelden voor dit onderzoek.

De cijfers

Het gaat om de cijfers in zorgpaden. Dit zijn de gegevens van de backoffice jeugdhulp van de gemeente, die de facturatie verzorgt. Bekend zijn per leerling start- en einddatum, type zorgproduct naar productcode, zorgaanbieder, leeftijd van de leerling, looptijd van de jeugdhulp, kosten per traject en welke leerling op welke basisschool staat ingeschreven.

Extra informatie

Dit betreft een diepere analyse dan in 2019, met eventuele verbanden, patronen en uitschieters in en tussen de verschillende items, en toevoeging van de data en een jaaranalyse van het kalenderjaar 2019.

Jeugdhulpgebruik

Het gebruik van specialistische jeugdhulp, zodanig aangemerkt en ingekocht door de regio Zuid Oost Utrecht, welke kan worden uitgevoerd onder voorwaarde dat wordt verwezen door een wettelijk verwijzer, waarbij in het geval van een verwijzing door de gemeentelijk toegang zijnde de sociale dorpssteams een beschikking wordt afgegeven, en welke betaald wordt door de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Hieronder vallen niet: de dienstverlening van de jeugdgezondheidszorg, de dienstverlening van het samenwerkingsverband ZOUT, waaronder het schoolondersteuningsteam (SOT), de ondersteuning geboden door jeugd- en schoolconsulenten van de sociale dorpssteams, de bemoeienis van leerplicht, jeugdbescherming en jeugdreclassering van de gecertificeerde instellingen (waaronder SAVE) en (overige) algemene voorzieningen en preventieve hulp.

Eerstelijns partners

Jeugdgezondheidszorg, leerplicht, schoolondersteuningsteam en sociale dorpssteams.

Een noot bij 'leerlingen die wonen en naar school gaan in de gemeente Utrechtse Heuvelrug'. De meeste scholen hebben, bijna uitsluitend, leerlingen uit de gemeente Utrechtse Heuvelrug. De school met de grootste regiofunctie is het Gisbertus Voetius. Ook de Vuurvogel en de topklassen van de Kameleon bijvoorbeeld hebben een regiofunctie. We hebben alleen de cijfers van de leerlingen uit Utrechtse Heuvelrug gebruikt en met de scholen besproken.

Aanpak

Het onderzoek bestond uit twee delen. Namelijk een louter kwantitatief deel en een voornamelijk kwalitatief deel.

- 1) De werkwijze voor het maken van een nadere data-analyse, het kwantitatieve deel, bestond uit:
 - 1) Het verkrijgen van de data over het kalenderjaar 2019 en deze aan zorgpaden toevoegen;
 - 2) Bepalen welke analyses van vorig jaar worden herhaald voor de data analyse (over 2017 t/m 2019) en welke nieuwe analyses uit te voren;
 - 3) Analyseren van de data en de uitkomsten vastleggen in grafieken en tabellen;
 - 4) Tekstuele uitleg geven en feitelijke conclusies trekken.

De voorlopige data-analyse is op 2 juni gepresenteerd aan wethouder Chantal Broekhuis en ambtenaren van de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Er zijn geen op-of aanmerkingen gedaan die een aanpassing van de data-analyse vereisten.

2) Het bleek dat we, op zoek naar het verhaal achter de cijfers, een aantal feiten en cijfers misten. Deze zijn onderdeel geworden van de interviews, die daarmee gedeeltelijk 'gestructureerd' werden. Verder zijn items aan de orde gesteld in de interviews, waarbij op de antwoorden van de respondenten kon worden doorgevraagd.

Als basis voor het interview is een mindmap opgesteld met items die mogelijk een relatie hebben met het jeugdhulpgebruik op de scholen. Daaruit is een vragenlijst ontstaan die te vinden is in bijlage 2. Voor de totstandkoming van de vragenlijst is gebruik gemaakt van:

- Het Actieprogramma Jeugd(hulp)-Passend onderwijs (Zuid Oost Utrecht, 2018-2022);
- De 40 interviews met sleutelfiguren in (de samenwerking tussen) jeugdhulp en onderwijs, afgenomen door Marije Schotpoort in het eerste kwartaal van 2020 in het kader van het bepalen van de stand van zaken en de gewenste prioriteiten binnen het Actieprogramma Jeugd(hulp)-Passend onderwijs;
- Het rapport 'Met andere ogen' van René Peeters.⁵

Voorafgaand aan het interview is een factsheet aan iedere school verstuurd met daarop tien tabellen en grafieken met jeugdhulpgebruik. Een voorbeeld van de factsheet is te vinden in de bijlagen.

De items van de vragenlijst voor de basisscholen zijn ook gebruikt voor de eerstelijns partners. Afhankelijk van de kerntaak van de partner in kwestie is de nadruk gelegd op bepaalde onderdelen. Verder zijn de voorlopige uitkomsten van het onderzoek onder de basisscholen gedeeld en is de eerstelijns partners gevraagd naar de samenwerking met de scholen en de andere partners.

Door de RIVM-richtlijnen in verband met de Covid-19 pandemie, zijn alle interviews afgenomen op afstand, via beeldbellen. Het was de bedoeling om de lokale reeks werksessies 'broedplaatsenoverleg onderwijs jeugdhulp' te benutten om gezamenlijk te reflecteren op de uitkomsten en te werken aan verbeterpunten. Dit is vanwege de corona crisis geschrapt en vervangen door:

- In ieder interview naar verbeterpunten te vragen;
- In interviews de eerstelijns partijen te laten reflecteren op de antwoorden uit het basisonderwijs;
- Eén op één reflectie op de conclusies en aanbevelingen met de verantwoordelijk managers/directie van jeugdgezondheidszorg, dorpssteams en het samenwerkingsverband na afloop van de interviews;
- Het bieden van de mogelijkheid om na het lokale OOGO⁶ van 9 juli, waarin de resultaten werden gepresenteerd, opmerkingen en aanvullingen per mail aan te leveren.

Resultaat

Het eindresultaat zijn twee producten. Ten eerste een data-analyse rapport, dat uitgebreid antwoord geeft op deel a) van de hoofdvraag. Ten tweede het onderzoeksrapport met daarin de onderzoeksopzet, beantwoording van de hoofdvraag en de aanbevelingen. De belangrijkste analyses en conclusies uit de data-analyse zijn in het onderzoeksrapport opgenomen. De rapporten zijn los van elkaar te lezen.

Taakverdeling en planning

Marije Schotpoort heeft als regionaal projectleider passend onderwijs – jeugd(hulp) deze opdracht uitgevoerd als onderdeel van het actieprogramma, waarbij het onderzoek 'met nadere ogen' feitelijk een lokale pilot is. Marije Schotpoort is eindverantwoordelijk projectleider. Onderaannemers zijn ingehuurd op deeltaken.

⁵ Kwartiermaker René Peeters in samenwerking met Maaïke Zunderdorp, Marieke Lamers en Eline Rats van Zunderdorp Beleidsadviesing & Management dit rapport opgesteld op verzoek van de coalitie onderwijs-zorg-jeugd, 23 november 2018.

⁶ OOGO is Op Overeenstemming Gericht Overleg dat volgens zowel de Jeugdwet als de wet Passend Onderwijs moet plaatsvinden tussen gemeente en onderwijs. Het OOGO stemt onder andere de samenwerking van onderwijs en door gemeenten gefinancierde hulp af. (Bron Nji)

Organisatie	Naam	Rol/taak
Marije Nul23	Marije Schotpoort	Projectleider Kwalitatief onderzoek
Transitiepartners	Joep Buskens	Kwantitatief onderzoek (data-analyse)
Nanette Assisteert	Nanette de Koning	Plannen van de interviews
Happy Hiring	Shaaneequa Peper	Uitwerken van de interviews

De aanvankelijke planning was gebaseerd op een doorlooptijd van vier maanden. Uiteindelijk is 2,5 maand aan het onderzoek gewerkt, waarbij is eind april gestart en de deadline voor het onderzoeksrapport van 17 juli 2020 is blijven staan. De volgende planning is gerealiseerd:

Fase 1 Kwantitatief onderzoek

Data-analyse 28 april t/m 2 juni

Deze fase is voorlopig afgesloten met een presentatie aan de gemeente Utrechtse Heuvelrug op 2 juni.

Fase 2 Kwalitatief onderzoek

Interviews basisscholen 29 mei t/m 18 juni

Interviews eerstelijns partners 22 t/m 25 juni

Fase 3 Reflectie en onderzoeksrapport

Reflectiegesprekken 29 juni t/m 2 juli

Bespreken concept uitkomsten 6 juli

Presentatie OOGO 9 juli

Opleveren eindrapport 17 juli

Opdrachtgeverschap

Bestuurlijk opdrachtgever is wethouder van jeugd & onderwijs Chantal Broekhuis. Ambtelijk opdrachtgever is manager samenleving Berteke de Jongh. Opdrachtnemer Marije Schotpoort heeft tweewekelijks contact met de ambtelijk opdrachtgever gehad over de voortgang en eventuele knelpunten.

Respons

In totaal zijn er 23 basisscholen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug, van wie 22 met leerlingen met jeugdhulp. Alle scholen bieden regulier onderwijs.⁷ De scholen behoren tot tien schoolbesturen. Aan het onderzoek hebben twintig scholen voor primair onderwijs uit negen schoolbesturen deelgenomen. Alle denominaties zijn vertegenwoordigd, namelijk openbaar onderwijs en bijzonder onderwijs voor de godsdiensten: rooms-katholiek, protestantschrijstelijk en reformatorisch. Daarnaast namen scholen met de volgende onderwijsvisie/-methode deel: Dalton en Jenaplan. De Vrije School die deelnam heeft een specifieke onderwijsvisie en bijvoorbeeld Wereldkidz Merseberch werkt volgens een specifiek onderwijsconcept. De respondenten waren intern begeleiders en directeuren.

Intern Begeleider (IB-er) ⁸

De intern begeleider is verantwoordelijk voor de leerlingenzorg en heeft coördinerende en begeleidende taken. Hij/zij helpt leerkrachten en ouders met hulpvragen over kinderen. Hij/zij voert ook gesprekken met ouders en leerkracht over het kind. Vaak is het zo dat de leerkracht een hulpvraag heeft, dan gaat de IB'er dit onderzoeken en kijken wat een passende oplossing is. De IB'er houdt zich ook bezig met handelingsplannen en het leerlingvolgsysteem. Soms is de IB'er tegelijk coach, dan helpt hij/zij leerkrachten met beter klassenmanagement en didactisch en pedagogisch handelen. In dat geval legt de IB'er klassenbezoeken af, filmt hij/zij in de klas en voert daar gesprekken over. Tegenwoordig stellen scholen steeds vaker een IB'er aan die relevante opleidingen of een master heeft gevolgd, zoals de Master SEN (special educational needs).

⁷ En geen speciaal onderwijs (so) of speciaal basisonderwijs (sbo/sbao)

⁸ <https://wij-leren.nl/intern-begeleider.php>

Hoofdstuk 2, Data-analyse

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste uitkomsten uit de data-analyse opgenomen.

2.1 Feiten en cijfers

Kerngetallen

In 2019 is:

- Het gemiddeld jeugdhulpgebruik 8,6%
- de spreiding van jeugdhulpgebruik 4% - 16%
- het gemiddelde aantal jeugdhulptrajecten per leerlingen met jeugdhulp 1,27 traject

Piek in 2018

Er was een piek in jeugdhulpgebruik in 2018. Deze heeft een administratieve reden, namelijk DBC-afschaffing. De Diagnose Behandel Combinaties (productcodes) in de GGZ zijn vervallen en per 1/1/2018 door andere vervangen. Daarom zijn lopende GGZ-trajecten administratief beëindigd eind 2017 en opnieuw geopend begin 2018.

Product	Aantal gestopt dec 2017 en gestart jan 2018
Basis GGZ	59
Dyslexie	41
Specialistische GGZ	28
Curatieve GGZ	3
TOTAAL	131

Tabel 1: Het aantal trajecten dat met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid een voortzetting in 2018 betreft van een traject in 2017 i.p.v. een nieuw traject in 2018.

Aantallen GGZ trajecten per jaar	2017	2018	2019
Aantal trajecten zonder correctie	519	686	494
Aantal trajecten gecorrigeerd naar DBC effect	519	555	494

Tabel 2: Het totaal aan jeugdhulptrajecten van de 22 basisscholen met en zonder de correctie in 2018 van het 'DBC-effect'.

Zorgvormen en zorgaanbieders

Bijna alle jeugdhulp aan basisschoolleerlingen is GGZ, ambulante begeleiding en dyslexiezorg. Van 2017-2019 hebben 58 jeugdhulpaanbieders basisschoolleerlingen geholpen.

Zorgvorm	2017	2018	2019
Ambulant Groep	5	2	1
Ambulant Individueel	101	132	133
Basis GGZ	168	194	3
Crisishulp	1	1	3
Curatieve JGGZ (Kindergeneeskunde)	50	54	52
Diagnostiek	4	1	
Dyslexie (EED)	4	99	53
Landelijk ingekochte zorg	2	14	6
Pleegzorg	1	1	3
Specialistische GGZ Behandeling	107	86	180
Verblijf incl. Behandeling	1	1	1
TOTAAL	373	478	388

Niet gecorrigeerd voor het 'DBC-effect' van 2018

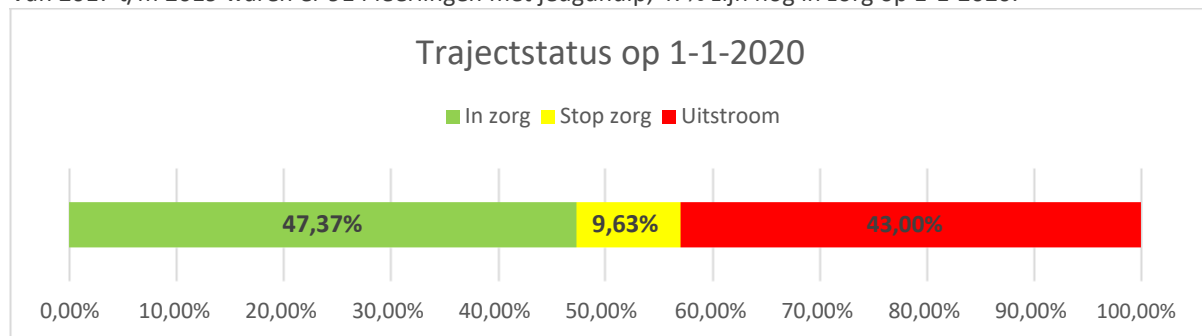
BGGZ weggefallen in 2019 en opgeteld bij SGGZ

Dyslexie had geen aparte productcode in 2017, maar was onderdeel van SGGZ

Tabel 3: Aantal unieke leerlingen per zorgvorm per kalenderjaar

Duur van de jeugdhulp

Van 2017 t/m 2019 waren er 914 leerlingen met jeugdhulp, 47% zijn nog in zorg op 1-1-2020.

Figuur 1: Aantal leerlingen die jeugdhulp geïndiceerd hebben gekregen met een startdatum tussen 1-1-2017 en 31-12-2019 naar status van de hulpverlening.

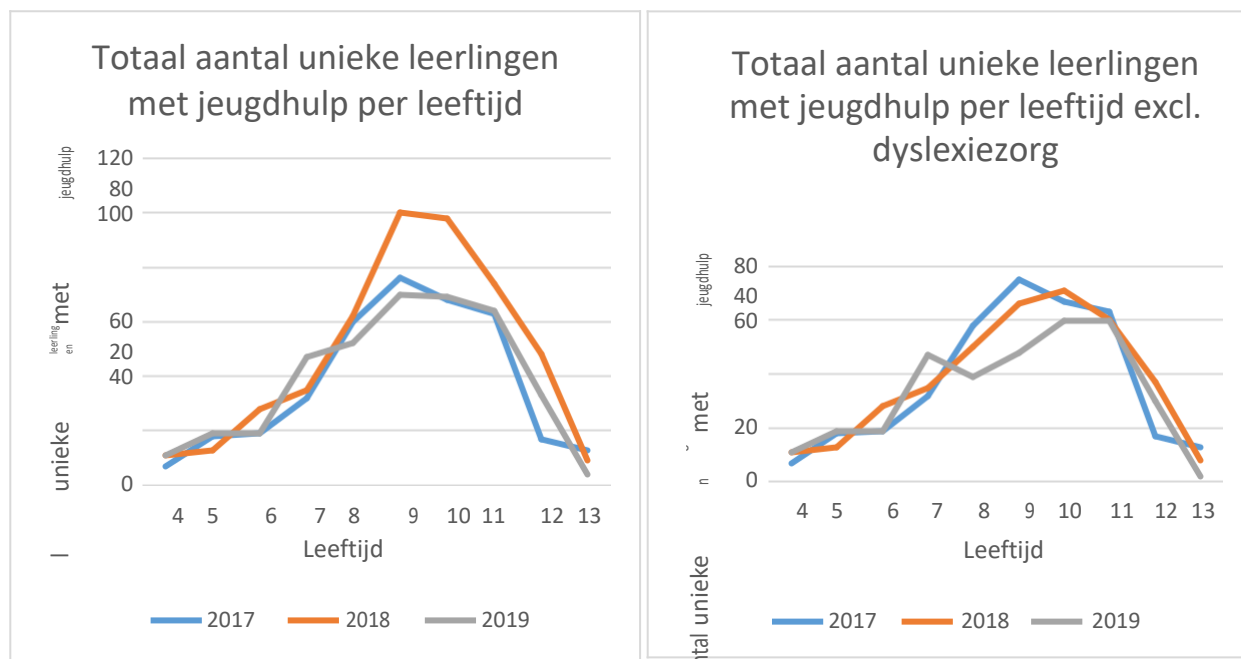
De meeste jeugdhulp die in de afgelopen drie jaar is afgesloten duurde 6 tot 12 maanden.

Doorlooptijdcategorie	Aantal unieke leerlingen met jeugdhulp
0 tot en met 6 maanden	77
7 tot en met 12 maanden	215
13 tot en met 18 maanden	66
19 tot en met 24 maanden	73
25 tot en met 30 maanden	28
31 tot en met 36 maanden	22
Nog in zorg	433

Tabel 4: Aantal unieke leerlingen met jeugdhulp per doorlooptijdcategorie

Leeftijd van de leerlingen met jeugdhulp

De meeste jeugdhulp vindt plaats bij leerlingen van 8 t/m 11 jaar, met de piek bij 9 & 10 jaar. Zonder dyslexie is de curve vlakker.

Grafiek 1 en 2: leerlingen met jeugdhulp naar leeftijd inclusief (grafiek 1) en exclusief (grafiek 2) dyslexiezorg

Kosten jeugdhulp

Kostencategorie	Aantal cliënten
€ 0 tot € 10.000	800 (87,5%)
€ 10.000 tot € 20.000	73 (8,0%)
€ 20.000 tot € 30.000	23 (2,5%)
€ 30.000 tot € 40.000	7 (0,8%)
€ 40.000 tot € 50.000	5 (0,5%)
€ 50.000 tot € 100.000	4 (0,4%)
> € 100.000	2 (0,2%)

Tabel 5: De kosten van jeugdhulp per leerling van alle leerlingen ingedeeld naar categorie van totale kosten

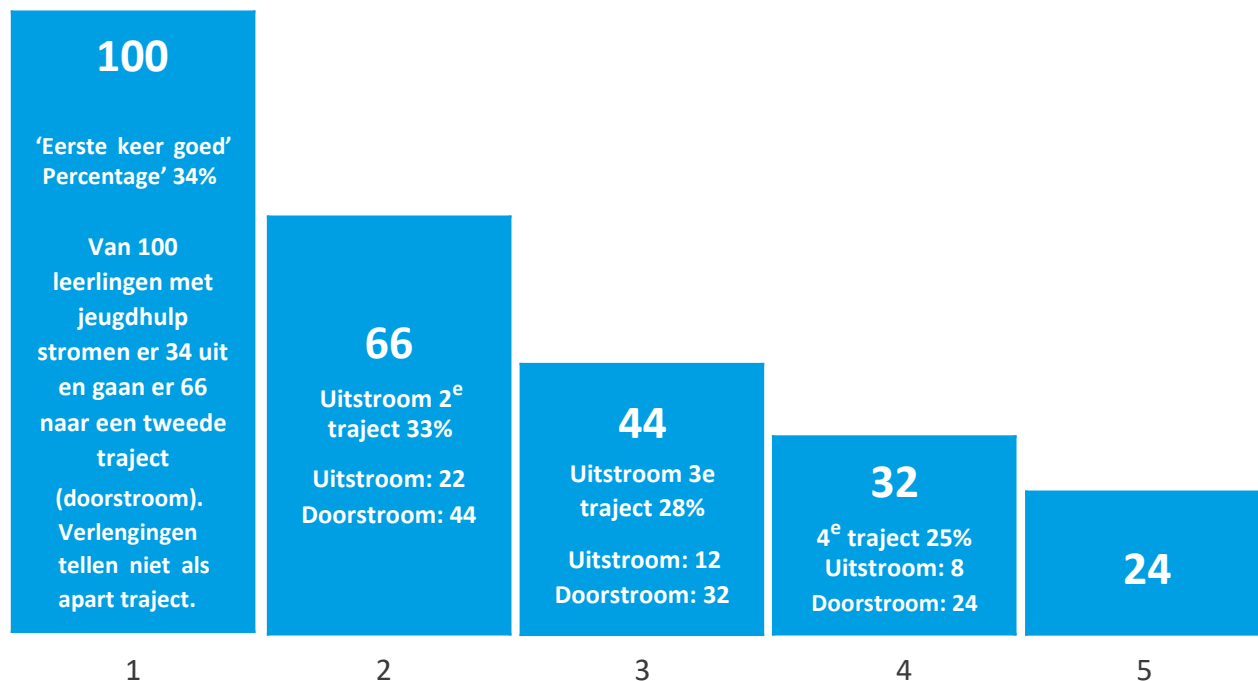
12,5% van de leerlingen met jeugdhulp zijn goed voor 54% van de kosten. Twee leerlingen hebben tussen 1-1-2017 en 1-1-2020 voor meer dan € 200.000 hulp gehad.

Factoren zonder relatie met jeugdhulpgebruik

Er is geen verband tussen de hoogte van het jeugdhulpgebruik per basisschool en het schoolbestuur waar de school toe behoort. Er is geen relatie tussen de onderwijsachterstandsscore en jeugdhulpgebruik.

2.2 Succespercentage

Het Eerste Keer Goed Percentage van alle leerlingen met jeugdhulp van 2017-2019 is 34%. Dat betekent dat na één hulpvorm bij één zorgaanbieder van alle 100 leerlingen met jeugdhulp, 68 leerlingen een tweede jeugdhulptraject hebben gehad (jeugdhulp bij een andere aanbieder, jeugdhulp van een ander hulpvorm of allebei). Onderstaand de percentages van de eerste vier trajecten. Let op: de leerlingen die minder dan zes maanden zijn gestopt met jeugdhulp zijn ook meegeteld (dus zowel 'uitstroom' als 'stop zorg'). Een deel van deze leerlingen zal, na bijvoorbeeld een wachttijd of vanwege een terugval, weer instromen. Is dat binnen zes maanden, dan wordt deze jeugdhulp tot hetzelfde 'zorgpad' gerekend en neemt het uitstroompercentage alsnog iets af.

Figuur 2: Uitstroompercentages toegepast op 100 leerlingen met jeugdhulp

2.3 Groeipatronen

Basisscholen in Utrechtse Heuvelrug	Aantal II in 2019	% II met jeugdhulp 2017	2017 -> 2018	% II met jeugdhulp 2018	2018 -> 2019	% II met jeugdhulp 2019
Dolfijn	338	5%	0	5%	0	4%
De Wegwijzer	92	4%	+	7%	-	4%
Nicolaas	229	8%	0	9%	-	5%
De Uilenburcht	366	7%	+	10%	--	5%
Valkenheuvel	132	5%	+	6%	0	5%
De Regenboog	229	7%	+	10%	-	7%
Gisbertus Voetius	57	9%	++	17%	--	7%
De Wijngaard	146	12%	0	14%	--	7%
Kameleon	288	8%	0	10%	-	7%
De Zonheuvel	267	10%	0	8%	0	7%
De Ontdekkingsreis	59	14%	0	14%	--	8%
Coolsma	274	7%	0	8%	0	8%
Meent	227	9%	0	11%	-	8%
De Sterrenboog	223	8%	0	10%	0	10%
De Kring	281	11%	+	15%	--	10%
De Ladder	212	11%	0	12%	0	10%
De Hoeksteen	225	8%	++	13%	0	12%
De Schakel	216	11%	+	15%	-	12%
De Vuurvogel	269	10%	++	15%	0	13%
Meander	198	9%	+	11%	+	14%
Merseberch	69	11%	+	16%	0	14%
Wilhelmina	153	7%	++	12%	+	16%
TOTAAL / GEMIDDELDE	4550	8,38%		10,58%		8,55%

Tabel 6: Percentage leerlingen in zorg per basisschool per jaar gesorteerd naar oplopend jeugdhulpgebruik in 2019 plus de ontwikkeling van de groei tussen 2017 & 2018 en 2018 & 2019 (zie tabel 2) en totaal aantal leerlingen in 2019 per basisschool. II = leerling

Groeicategorie	Aanduiding
Toename van 5 % of meer	++
Toename van 3 of 4%	+
Toe-/afname van 1 of 2% of gelijk percentage	0
Afname van 3 of 4%	-
Afname van 5% of meer	--

Tabel 2: Categorieën in positieve en negatieve groeipercenages van jeugdhulpgebruik

In tabel 6 is te zien welk percentage van de 4550 leerlingen, die wonen en naar een basisschool gaan in Utrechtse Heuvelrug, gebruik maakte van jeugdhulp in de afgelopen drie kalenderjaren per school en in totaal. Het totale percentage was het hoger in 2018. Er is sprake van negen verschillende groeipatronen op basis van de combinatie van de de groeicategorieën in tabel 7. Er is geen enkele school met een daling van het percentage leerlingen met jeugdhulp in 2018 ten opzichte van 2017. In 2019 is bij de helft van de scholen sprake van een (lichte) daling.

2.4 Factoren met een relatie met jeugdhulpgebruik

Omvang van de school

De scholen met 200-300 leerlingen hebben gemiddeld jeugdhulpgebruik. Scholen met laag jeugdhulpgebruik hebben minder dan 200 of meer dan 300 leerlingen. Scholen met hoog jeugdhulpgebruik hebben tot 300 leerlingen.

Sociaal economische status

Over het algemeen hebben scholen met een gemiddeld jeugdhulpgebruik een – voor Utrechtse Heuvelrug – gemiddelde sociaaleconomische status. De scholen met een laag jeugdhulpgebruik hebben een SES 'laag' of 'midden'. Scholen met een hoog jeugdhulpgebruik komen voor in alle categorieën, maar het minst bij een hoge SES.

Aantal trajecten schoolondersteuningsteam

De scholen met hoog en laag jeugdhulpgebruik hebben wisselende aantallen SOT trajecten. De scholen met een gemiddeld jeugdhulpgebruik hebben, op één na, een gemiddeld aantal trajecten schoolondersteuning.

Omvang van de school (2019)	Sociaal economische status wijk school ('17)	Trajecten SOT SWV ZOUT (juni 2020)
< 100 leerlingen	Laag 0,25 t/m 0,45	0 t/m 2
	 	
		
  	 	
100-200 leerlingen	Midden 0,93 t/m 1,02	3 t/m 5
	 	
	    	
  	 	
200-300 leerlingen	Hoog 1,47 t/m 1,73	6 t/m 8
		
       		
    	 	
> 300 leerlingen		9 of 10
 		
		
		

- Basisschool met laag jeugdhulpgebruik <7%
- Basisschool met gemiddeld jeugdhulpgebruik 7 t/m 11%
- Basisschool met hoog jeugdhulpgebruik >11%

Tabel 8: Relatie tussen drie factoren en categorie jeugdhulpgebruik conform legenda.

Hoofdstuk 3, In de school

3.1 Reactie op de cijfers

Scholen weten om welke leerlingen het gaat

De basisscholen is gevraagd of zij, kijkend naar de meest recente absolute cijfers van leerlingen met zorggebruik, weten welke leerlingen het betreft die gebruik maken van jeugdhulp. De meeste IB'ers en schoolleiders geven aan dat zij weten om welke leerlingen het gaat. Een aantal scholen zegt dit 'grotendeels' of 'van de meeste wel' te weten. Eén school antwoordt dat cijfers niet verbazen. Er is een school die vertelt 'niet van iedereen af te weten', wat verderop in het interview voor nog een school blijkt te gelden, en slechts één school zegt verbaasd te zijn over het aantal, omdat zij minder leerlingen met jeugdhulp in beeld hebben. Een IB'er zegt 'ik kom een heel eind, maar niet precies tot <het aantal dat er staat>, Het meeste heb ik wel in beeld.' Omdat de gegevens die voor het onderzoek zijn gebruikt niet herleidbaar zijn naar individuele leerlingen, is het niet mogelijk om te controleren of de scholen inderdaad alle en de juiste leerlingen met jeugdhulp in de peiling hebben. De scholen die lijken iets minder goed zicht hebben op de leerlingen met jeugdhulp, hebben wat hogere jeugdhulppercentages.

Een IB'er geeft aan dat ze niet van alle leerlingen weet dat er sprake is van jeugdhulp: 'Hier kom ik wel op het punt dat de samenwerking niet goed is. Ik vind dat de school volledig op de hoogte moet zijn. Het wordt niet altijd met ons gedeeld. Een gemiste kans vind ik dat.' Zij vindt dat het de verantwoordelijkheid is van ouders om te delen dat hun kinderen hulp krijgen. 'Ik begrijp dat wanneer het onderliggend aan de thuissituatie is, het voor ouders lastig is dit te delen.' Er zijn meer scholen die herkennen dat ouders niet delen dat er sprake is van jeugdhulp. 'Wij horen niet altijd van ouders welke kinderen richting zorg zijn gegaan.' Een directeur vertelt dat hij in de schoolgids heeft opgenomen dat ouders hulpverlening moeten melden. In een aantal gevallen nemen ook de jeugdverleners geen contact op met school, zodat de basisscholen niet langs die route alsnog geïnformeerd of betrokken worden. Het dorpssteam geeft aan: 'Scholen verwachten dat wij alles delen, maar dat mag niet zonder toestemming van ouders.'

Weinig jeugdhulp, goed of slecht nieuws?

Meerdere scholen geven aan dat het maar de vraag is of het juist goed is om veel of weinig leerlingen met jeugdhulp in de school te hebben. 'Als het laag is heb je er dan weinig, of is het zo dat je er een aantal mist?' zegt één van de IB'ers. Voor de scholen staat voorop dat er jeugdhulp moet zijn voor leerlingen die dit nodig hebben. Van de 20 scholen zijn er vijf die in 2019 lage percentages (< 7%) leerlingen met jeugdhulp hebben, namelijk 4% of 5%. Daarvan zijn twee scholen al drie jaar consistent laag. Of dat goed nieuws is vat één van de IB'ers met lage jeugdhulp samen in haar eerste reactie: 'Nou cool! Of is dat zorgelijk?' Een schoolconsulent zegt op de vraag of weinig jeugdhulp goed of slecht is: 'Ik denk dat het niets zegt. Ik weet wel dat er zorg is om sommige leerlingen, en ouders het best vaak tegen houden.'

De verklaring voor het lage jeugdhulpverhaal van de ene school die consequent laag scoort: 'We hebben een enorm betrokken team, we hebben veel hulp in de school.' Ze hebben een ondersteuningsteam geformeerd in de school. 'Dat betekent dat we drie collega's hebben die een extra specialisatie hebben. We hebben iemand die is gespecialiseerd in Happy Coach en Rots & Water training. We hebben een kindercoach en we hebben iemand die gespecialiseerd is in co-teaching.' Een deel van deze specialisaties sluit specifiek aan bij de onderwijsmethode van de school. 'Dat betekent dat als we vraagtekens hebben bij kinderen en denken dat ze hulp nodig hebben, dan gaan we eerst kijken of we dat eerst met het zien van een specialist met zes of acht weken kunnen oplossen op die manier.' Als ze daarna denken dat het kind meer nodig heeft dan school kan bieden, dan 'gaan we dat van buitenaf invliegen'. Ook is er iemand om te werken aan executieve functies. 'Dat alles helpt zo veel, dat dat misschien een verklaring kan zijn.'

De IB'er van de andere school die consequent laag zit zegt: 'Met alle zorgen die wij hier hebben, is het laag.' De directeur vult aan: 'Ik denk dat wij wel heel veel zelf doen. En lang door gaan.' De school geeft aan dat een deel van de ouders niet open staat voor hulp. 'En uiteindelijk zijn het de ouders die de stap moeten zetten naar een instantie. (...) Als ouders die stap niet maken dan houdt het op den duur op.' Ze geven aan dat dit voor meerdere kinderen in de school geldt. Op school zijn kinderen met 20 verschillende culturele achtergronden, waarbij er bij sommige culturen weerstand is tegen hulpverlening. Het lage jeugdhulpgebruik betekent op deze school volgens de directeur een extra belasting voor het team. Verder is mogelijk sprake van onderdiagnostiek van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie op deze school.

Verklaring voor daling

Een school die van 2018 naar 2019 gedaald is van gemiddeld naar laag jeugdhulpgebruik, is gevraagd of er een verklaring is voor deze daling. 'Nee, eigenlijk niet. We zijn inmiddels wel zelf wat meer geschoold op het gebied van Talentgedreven Werken. Kijken vanuit ieders talent. Aan de voorkant leveren we in de klassen dus wat extra zorg.' De school met dalende jeugdhulpcijfers heeft geen verklaring: 'Geen idee. Het is afhankelijk van wie er op school zit en welke hulpvraag op welk moment. Er is niet specifiek iets veranderd.' Een andere school die daalde werd gevraagd of de school tevreden is over de cijfers. 'Dat kan ik niet zeggen. Ik kijk naar de kinderen en wij zoeken hulp daar waar het nodig is en dan is dit kloppend met de populatie kinderen die we op dit moment in de school hebben.' Een andere school geeft aan dat ze hun lichte daling wel kunnen verklaren. 'Voordat ik kwam was er veel onrust. De IB'er voor mij deed veel directietaken. Ik vermoed dat er daardoor sneller verwezen werd naar hulp buiten de school. Ik denk dat we nu meer zelf kunnen opvangen. 'Door inval is het wat onrustig geweest in enkele groepen.' Vertelt een IB'er van een school met een daling in GGZ. Zij is van mening dat meer stabiliteit in de klas verwijzingen had kunnen voorkomen.

Verklaring voor de piek in 2018

Bij de data-analyse is gebleken dat in 2018 alle lopende GGZ trajecten (inclusief dyslexie) administratief op 1 januari 2018 als nieuw traject zijn opgestart in verband met de afschaffing van de Diagnose Behandel Combinaties (DBC's), waarop de zorgverlener per stap in de behandeling factureerde. Dit kan over de hele linie voor een deel de waargenomen stijging in 2018 van de jeugdhulptrajecten verklaren en in minder mate de piek in unieke leerlingen met jeugdhulp in dat jaar. Deze informatie is met de respondenten gedeeld.

In de cijfers van de afzonderlijke scholen echter is niet in alle gevallen van een piek in 2018 sprake of is er juist een enorme uitschieter in 2018. Op een school met een gering aantal leerlingen, denkt de IB'er dat een gezin dat toen op de school is aangemeld voor de piek heeft gezorgd, omdat er meerdere zorgleerlingen tegelijk de school in kwamen. De school heeft in meerdere gezinnen te maken met dyslexie. Een andere IB'er zegt: 'Die piek viel mij al op, dus daar denk ik over na. In dat jaar zijn geen gekke dingen gebeurd. Ik kan het niet verklaren.' Weer een andere IB'er denkt dat er sprake is van toeval en is blij dat de cijfers er staan zoals er ook aan wisselende aantallen leerlingen hulp geboden is. 'Dat betekent dat die kinderen of gezinnen ook jeugdhulp nodig hebben. In het jaar dat het hoger was, is de behoefte hoger geweest.'

Een aantal respondenten noemt mogelijke verklaringen. Deze kunnen zij niet hard maken en zijn ieder één keer genoemd in relatie tot 'de piek van 2018', namelijk:

- Dat de privacywetgeving toen nog soepeler was;
- Dat de schoolconsulent is gewisseld;
- Dat leerlingen met zorg in 2018 misschien niet meer op school zitten in 2019;
- Dat meer ouders zijn zelf hulp gaan regelen en betalen.

Dit laatste punt is door meerdere scholen door het interview heen genoemd en wordt op pagina 18 apart behandeld. Een aantal scholen geeft verderop in het interview aan dat rondom dyslexie anders of aangescherpt te werk wordt gegaan (zie pagina 22), maar zij brengen dit niet in verband met veranderingen in jeugdhulpgebruik.

Waarom er veel jeugdhulp is

Er zijn zes basisscholen met meer dan één op de tien leerlingen die met een jeugdhulptraject zijn gestart in 2019 (> 11%, namelijk 12% t/m 16%). Een IB'er van één van deze scholen zegt: 'Ik vind het hoog. Dit is een school met echt veel zorgleerlingen. Dat zit zowel in factoren vanuit het kind als de omgeving. Met name de omgeving zorgt voor een hoge zorgbehoefte. Zowel scheidingen, ouders die zelf psychische ondersteuning hebben, sociaal zwakkere milieus, opvoedkundig en kan ik er nog meer opnoemen. Er is ook wel een grote groep met ADHD en autisme. Er is veel psychische ondersteuning nodig.'

De IB'er van één van de andere zes scholen met hoog jeugdhulpgebruik zegt dat ze de leerlingen in beeld heeft, maar wel verbaasd was over het hoge aantal trajecten. Ze geeft aan dat er veel leerlingen zijn geweest in het afgelopen jaar die hulp nodig hadden. 'Alleen in groep 6 zijn er al vijf nieuwe trajecten opgezet.' De hulpvragen zijn verschillend. 'Het kan een aanvraag voor dyslexie zijn, maar ook m.b.t. gedrag. We hebben hier contact over met het samenwerkingsverband. In groep 6 gaat het wel echt met name gedragsmatig om het stukje: mee kunnen komen met de leerstof. In de afgelopen 15 jaar hebben we nog niet zo'n groep gehad. Het is vervelend om te zeggen, maar dit is echt een gekke groep. We hebben er op een gegeven moment een combinatiegroep van gemaakt zodat we de zorg konden spreiden.'

Zij instroomt zorgt voor meer zorgleerlingen

Eén van de scholen met hoog jeugdgebruik is in korte tijd enorm gegroeid. De IB'er geeft de volgende mogelijk verklaring voor het hoge jeugdhulpgebruik. 'Dat zou te maken kunnen hebben... we hebben meer een regiofunctie gekregen. We hebben een nieuw onderwijsconcept. We zijn heel erg bezig met bewegend leren en met prikkelverwerking. En wat ik merk is dat ouders die met hun kind in het klassieke reguliere onderwijs toch wel een beetje vastlopen met hun kind en dan gaan kijken of dit concept dan misschien beter bij hun kind past.' 'Ik heb er kinderen bij zitten die van andere scholen zijn gekomen,' noemt ook de IB'er van een andere school als verklaring van het hoge jeugdhulpgebruik: 'en vanuit daar al meerdere trajecten gehad hebben. Kinderen die meer hulp al gehad hebben, dat zijn voornamelijk instromers.'

Kinderen binnen houden leidt tot meer jeugdhulp

Een andere school geeft aan dat er uiteenlopende redenen zijn waarom er veel leerlingen zijn met individuele hulptrajecten. Zij zeggen zich ervan bewust te zijn dat ze wat hoger zitten. 'We houden toch wel veel kinderen binnen onze school met autistisch spectrum, ADHD, hoogbegaafdheid en kinderen in vechtscheidingen. Dat zijn veel individuele trajecten. We hebben een traditie van weinig verwijzen naar het speciaal onderwijs, zowel bij leer- als gedragsproblemen. Een meisje met een IQ van 55 hebben we tot groep 7 binnen boord gehouden.' 'We hebben ook een aantal kinderen opgenomen vanuit het sbo. Kinderen komen dan binnen met extra ondersteuning.' Het 'binnen houden' van leerlingen is soms niet de bedoeling. 'We hebben een kind waarbij we in groep 3 al hebben aangegeven dat het kind eigenlijk in het speciaal onderwijs hoort. Het kind zit nu in groep 7 en gaat nu pas naar passend onderwijs,' vertelt een IB'er.

Soorten en maten jeugdhulp

Onderdeel van de factsheet (zie bijlage 3) zijn twee grafieken, waarin zichtbaar is bij welke leeftijd leerlingen welk type jeugdhulp ontvingen in 2018 en 2019. Deze is globaal met de scholen doorgenomen. Daarbij werd duidelijk dat sommige IB'ers heel goed op de hoogte zijn van leerlingen met jeugdhulp en andere wat minder goed. Dit uitte zich bij het doorvragen naar bijvoorbeeld een piek bij een bepaalde leeftijd, hoog of juist laag gebruik van een zorgtype, een 'late dyslect' (11 of 12 jaar) of opvallend veel leerlingen met hulp in de onderbouw. Over het algemeen wordt het beeld in de grafieken herkend. De scholen lijken geen of een ander onderscheid te maken in zorgtypen, dan de productcategorieën die de gemeente hanteert. Er wordt gesproken over type problematiek, namelijk problemen met gedrag, psychische problemen en problemen thuis. En het grove onderscheid tussen onderzoek/diagnostiek en hulpverlening.

Beredeneren wie de dure leerlingen zijn

Op de factsheet van de scholen is, als één van de tien onderdelen, ook in beeld gebracht wat de zorgkosten van de top 3 'duurste' leerlingen met hulp is (van 2017 t/m 2019). Enkele scholen hebben leerlingen met (extreem) hoge zorgkosten. Daarbij is door de onderzoeker toegelicht dat deze leerlingen dus langdurig en intensief jeugdhulp hebben gehad, vanwege ernstige of schijnbaar onoplosbare problematiek. De scholen in kwestie hebben vaak niet helder om welke kinderen het gaat. Er is het nodige gespeculeerd en gededuceerd wie het zou betreffen. Ook is in een aantal gevallen aan de onderzoeker gevraagd naar de identiteit van de leerlingen.

Bij enkele leerlingen bestaat het vermoeden bij de IB'ers dat de leerlingen met (zeer) hoge schoolkosten nu niet meer op school zitten, maar naar het speciaal (basis)onderwijs zijn gegaan. Uit dit deel van het interview blijkt dat IB'ers geen of zeer beperkte kennis van de kosten van jeugdhulp hebben en daarom niet goed inschatten om welke omvang, looptijd of zwaarte van jeugdhulp het zou kunnen gaan bij het zien van een bepaald bedrag aan jeugdhulp.

Ouders wachten niet en betalen zelf

Als ouders zelf hulp zoeken voor hun kinderen en deze ook zelf betalen, dan zijn deze leerlingen en trajecten niet zichtbaar in de cijfers die voor dit onderzoek zijn gebruikt. Meerdere scholen geven ongevraagd aan dat sommige ouders zelf jeugdhulp betalen. De scholen die afweten van zelf gefinancierde jeugdhulp hebben gespreid jeugdhulpgebruik in 2019 van 7% tot 16% en classificeren hun populatie als hoog qua sociaaleconomische status. Er lijken daarbij twee varianten: ouders die dyslexie- of intelligentieonderzoek zelf regelen en betalen en ouders die een vorm van therapie of begeleiding bekostigen. Een school die over alle jaren gemiddeld jeugdhulpgebruik heeft geeft aan: 'Ik denk zeker dat er ouders zijn die hun eigen zorg inkopen en die hebben geen zin om helemaal naar de gemeente te gaan, een traject af te gaan. En als er dan iets nodig is, dan gaan ze dat eerst zelf proberen. Ik denk dat dat echt wel serieus bij ons op school een rol speelt.' Ouders vermijden de intake en zijn zelf 'met een paar honderd euro klaar. Dat is tijdwinst.' Een andere IB'er zegt dat ouders soms de stappen die de school doorloopt niet willen afwachten en zelf hulp regelen.

Weer een andere school vertelt dat voornamelijk voor kinderen met hoogbegaafdheid geldt dat ouders vaak zelf hulp inschakelen. Een school geeft aan dat 80% van de jeugdhulp op initiatief van de ouders voortkomt, terwijl de school maar in een klein deel van de gevallen ondersteunt dat hulp nodig is (omdat zij niet handelingsverlegen zijn). De IB'er geeft aan dat ouders vaak willen dat er toch een onderzoek gedaan wordt. 'Wij betalen eigenlijk nooit voor de onderzoeken van kinderen. Dat doen de ouders vaak zelf. Deze gezinnen zitten er over het algemeen financieel goed bij. Meer dan 95% wordt zelf betaald door de ouders.' Een andere school vertelt dat ouders juist goed de weg weten om de hulp zij willen wel vergoed te krijgen. Een andere IB'er: 'Ouders zoeken een zorgaanbieder die vertelt wat ze willen horen.'

Om een aantal redenen kan het volgens de scholen lastig voor henzelf of nadelig voor de leerling zijn, als ouders zelf de jeugdhulp voor hun leerlingen regelen en betalen, namelijk:

- Als de ouders de school niet op de hoogte stellen van de jeugdhulp;
- Als onderzoeken worden gedaan die de school niet nodig vindt;
- Als in enkele gevallen het onderzoek leidt tot een uitkomst die school niet herkent. Dit gebeurt een enkele keer bij dyslexie.

Voor het eerste punt geldt dat als de basisschool niet betrokken is bij de afweging om jeugdhulp in te schakelen, een deel van de jeugdhulp niet bekend is bij de school ongeacht hoe de financiering is.

Analyse

De basisscholen hebben (redelijk) goed zicht op welke leerlingen een indicatie voor specialistische jeugdhulp hebben. Meerdere scholen geven aan dat het maar de vraag is of het goed is om veel of juist weinig leerlingen met jeugdhulp in de school te hebben. De IB'ers en schoolleiders hebben geen harde verklaring voor het lage of hoge percentage van individuele leerlingen met geïndiceerde jeugdhulp van hun school. Scholen geven over het algemeen aan 'te doen wat nodig is' voor de populatie die ze in huis hebben, waarbij het aantal zorgleerlingen kan fluctueren. Een verklaring voor laag zorggebruik kan zijn dat sprake is van een bovengemiddeld aantal ouders die moeilijk te motiveren zijn voor jeugdhulp (inclusief zorgmijders) (n=1) of van een bovengemiddelde zorgstructuur en – aanbod in de school (n=1). Scholen die in jeugdhulpgebruik zijn gedaald of een piek meemaakten, hebben hier overwegend geen verklaring voor. Een enkele school noemt dat onrust in de school mogelijk zorgt voor meer jeugdhulp of dat er meer grip is gekomen om de zorgleerlingen.

IB'ers en schoolleiders hebben beperkt zicht op het jeugdhulpaanbod en matige kennis over jeugdhulpkosten. Dit verklaart waarom, ondanks dat er (redelijk) goed zicht is op de zorgleerlingen, IB'ers en schoolleiders moeite hebben te bedenken welke leerlingen het zijn die de meeste jeugdhulpkosten hebben gemaakt. Er is een stroom jeugdhulpgebruik die niet in beeld is bij de gemeente Utrechtse Heuvelrug, omdat ouders deze zelf bekostigen. De omvang is onbekend. Niet op alle scholen lijkt hiervan (in dezelfde mate) sprake. Er is een positieve samenhang tussen dat een (groot) deel van de ouders jeugdhulp financiert met een hoge sociaaleconomische status van de ouders.

Relatie met de hoogte van het jeugdhulpgebruik				
	Ja	Nee	Anders	Toelichting
Alle (zorg- en achterstands-) leerlingen zijn in beeld			X	Vanuit het onderzoek is niet hard te maken dat goed zicht op alle leerlingen, en in het bijzonder leerlingen die op wat voor manier dan ook extra aandacht of zorg nodig hebben, bijdraagt aan meer of minder jeugdhulp. Een logische redenering is wel dat het een randvoorwaarde voor vroegsignalering is, dat de leerlingen goed gezien worden in de school. Echter dit kan, zonder te normaliseren, ook juist tot hoog jeugdhulpgebruik leiden. Dat sommige scholen de leerlingen goed in beeld hebben, blijkt onder andere uit de zelfverzekerde en exacte antwoorden die worden gegeven op de items uit in de volgende paragraaf.
Leerlingen met zij instroom om een specifieke reden (anders dan verhuizing)			X	Er is op verschillende momenten en manieren ter sprake ter sprake gekomen dat er meer jeugdhulpgebruik zou kunnen zijn onder leerlingen die later instromen in de school. Hiervoor wordt genoemd: ouders die op zoek gaan naar een school die beter bij hun kind past qua onderwijsconcept/kleine klassen/kleine school en leerlingen die van het sbo/so komen. Zie een aanbeveling voor nader onderzoek (hoofdstuk 6)
Kinderen die niet naar sbo/so gaan, maar (vroeger) wel toelaatbaar zijn/waren (passend onderwijs)			X	Er is niet gevraagd of er leerlingen op school zijn (gebleven) die voldoen aan een sbo/so-profiel en/of die voor augustus 2014 door school (invoering Passend Onderwijs) zouden zijn aangemerkt voor speciaal (basis)onderwijs en nu binnen de school worden gehouden. Er is door twee scholen wel iets over gezegd, namelijk dat ze een traditie hebben als 'inclusieve school' en dat er leerlingen nu blijven die anders naar het sbo zouden zijn gegaan. Zie aanbevelingen (hoofdstuk 6).

3.2 Populatie van de school

Sociaaleconomische status

Alle scholen is gevraagd naar de sociaaleconomische status⁹ (SES) van de gezinnen van wie zij de kinderen op school hebben. Tien scholen geven aan dat sprake is van een populatie die bestaat uit gezinnen met een (zeer) hoog inkomen en een hoog opleidingsniveau bij beide ouders. Schattingen lopen uiteen van driekwart van de gezinnen tot bijna alle gezinnen. Eén school geeft aan dat ze de enige openbare school in de plaats zijn en er ook gezinnen zijn die de ouderbijdrage niet kunnen betalen. Zeven scholen geven aan dat sprake is van een gemiddelde of gemêleerdere populatie, omdat ze bijvoorbeeld:

- ook kinderen hebben van het asielzoekerscentrum;
- verschillende populaties hebben op de twee vestigingen;
- hebben onderzocht dat ze op het landelijk gemiddelde zitten;
- naast hoogopgeleide ouders, ook kinderen van middelbaar opgeleide ouders hebben.

Drie scholen zeggen dat de sociaaleconomische status 'laag' is, 'laag, waarbij 50% van de kinderen in sociale woningbouw woont' of 'niet erg hoog, er is veel sociale huur, het opleidingsniveau is laag en er zijn veel schuldsaneringstrajecten.' De school die 'laag' antwoordde licht toe: 'We hebben veel kinderen uit boeregezinnen en van ouders met praktische beroepen met een lage opleiding, met kinderen die ook echte doeners zijn.'

Gezinnen met problemen

De school die populatieonderzoek heeft gedaan, heeft zich ook verdiept in de definitie en het percentage van multiprobleemgezinnen (MP-gezinnen). Zij rapporteren 10% MP-gezinnen, waar het landelijk gemiddelde 4% is. In de interviews komt bij verschillende vragen en bij verschillende scholen aan de orde dat meerdere kinderen uit dezelfde gezinnen te maken hebben met jeugdhulp. Zoals: 'Wij hebben twee gezinnen die regelmatig extra hulp nodig hebben.'

Hoog inkomen, hoge verwachtingen

Een aantal scholen met voornamelijk leerlingen uit gezinnen met hoogopgeleide, tweeverdienende ouders met een bovenmodaal inkomen (naar inschatting van de basisschool), benoemt dat sommige ouders veeleisend zijn. 'Over het algemeen is het inkomen van de ouders hoog en de verwachtingen van de kinderen daarmee ook,' zegt de IB'er van een school met hoog jeugdhulpgebruik. Een andere IB'er van een school met vergelijkbaar jeugdhulpgebruik vertelt: 'Ouders leggen de lat erg hoog. Een groot deel van de kinderen vertoont weinig zelfstandigheid en eigenaarschap. Ze zijn bijvoorbeeld niet erg netjes op hun spullen.' 'Ik denk dat ouders bij ons snel aan de bel trekken, omdat ze hoge verwachtingen hebben van hun kind. We zijn ook zo mondig dat we wel zeggen wat reëel is en wat niet.' De jeugdgezondheidszorg zegt: 'Ik heb zelf een beetje het idee dat bij hoger opgeleide ouders het vaak zo is dat ze zelf al hebben bedacht wat ze zouden willen of moeten. Deze ouders verwachten over het algemeen ook meer van hun kinderen.'

⁹ Om de sociaaleconomische status van geografische gebieden in kaart te brengen, gaat de aandacht bijvoorbeeld uit naar de gemiddelde waarde van de huizen, het percentage personen dat leeft beneden de armoedegrens of met het laagste beroepsniveau, het percentage eenoudergezinnen, het aandeel werklozen of het gemiddeld inkomen per persoon in het betreffende gebied (Shavers, 2007). (Bron: Volksgezondheidszorg.info)

Leerproblemen en SES

Over leerproblemen in het algemeen doen een paar scholen de uitspraak dat dit samenhangt met de sociaaleconomische status. Dit wordt genoemd door twee van de vier scholen die het predicaat 'onderwijsachterstandschool'¹⁰ hebben. Over het aantal leerlingen met dyslexie op een school, zegt een IB'er van een school met aanbod voor hoogbegaafde leerlingen dat dyslexie niets te maken heeft met de opleiding van de ouders. Een andere school zegt dat er een erfelijke component is binnen de (grote) gezinnen van hun school met overwegend lager opgeleide ouders, zodat ze veel kinderen hebben met dyslexie.

Aantallen dyslexie¹¹ lijken niet hoog

Het aantal unieke leerlingen met dyslexiezorg in het kader van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie is in de gemeente Utrechtse Heuvelrug gedaald van bijna honderd (2018) naar ongeveer de helft (2019). Trajecten die gestart zijn in 2017 en doorliepen in 2018, zijn om administratieve redenen op 1-1-2018 heropend als nieuwe trajecten. Daarom is het aantal in 2018 in werkelijkheid kleiner.

De prevalentieschatting van dyslexie¹² is in Nederland 3-5%, dat is gemiddeld net minder één kind per klas en ongeveer acht kinderen in totaal op een school met 240 leerlingen. In de praktijk ligt het aantal leerlingen met een dyslexieverklaring landelijk tussen de 8 en 10%. Het hoge en stijgende aantal dyslexieverklaringen baart zorgen.¹³

Alle scholen is gevraagd naar het aantal leerlingen met dyslexie. Er is één school die zegt de signalering van dyslexie te moeten verbeteren. 'Ik denk dat daar wel een stuk binnen het team zit. Dat er meer alertheid moet zijn op de cijfers. Op het moment dat we de leestoets afgenomen hebben, dat mensen meer alert moeten zijn op hun eigen groep, hé ik zie hier een leerling met al drie keer een 'E' score. Hier moet ik wat mee. En daar is echt wel een slag te slaan op onze school. Vandaar ook nu weer dit jaar een jongen in groep 8, daar zijn we te laat mee.'

Vooraf is niet aan de basisscholen gevraagd de aantallen leerlingen met dyslexieverklaring of –zorg op te zoeken. De antwoorden die de scholen tijdens het interview op de vraag naar het aantal of percentage leerlingen met dyslexie gaven, waren meer of minder precies zoals:

- '4 leerlingen op een totaal van 200.'
- 'Ik weet het niet, maar bureaus geven niet zo maar een dyslexieverklaring.'
- 'We zitten op het landelijk gemiddelde.'
- 'In elke klas 1 of 2 leerlingen bij wie dyslexie vastgesteld.'
- 'Ik denk onder het gemiddelde'
- 'Op één hand te tellen.'
- 'We hebben er 10 met echt een diagnose.'
- 'Ik denk dat we onder het landelijk gemiddeld zitten. Het wisselt nog wel eens per klas.'

¹⁰ Twintig procent van de Nederlandse leerlingen verlaat het basisonderwijs met een taalachterstand van twee jaar. Deze kinderen hebben geen beperking in de aanleg, hun achterstand komt door de omgeving waarin ze opgroeien. Dat is een probleem, want wanneer een kind eenmaal een achterstand heeft, haalt het deze amper meer in.' (Bron PO-raad). Een OAB-school krijgt extra middelen voor de aanpak van onderwijsachterstanden.

¹¹ Het woord dyslexie komt uit het Grieks. 'Dys' betekent 'beperkt' en 'lexis' betekent woord. Mensen met dyslexie hebben moeite met het lezen of schrijven van woorden, of met beide. Wie dyslexie heeft, is niet minder intelligent dan iemand zonder dyslexie. Alleen bij het koppelen van letters en klanken werken de hersenen anders dan bij mensen zonder dyslexie.

¹² Prevalentie; de mate waarin dyslexie op een bepaald moment in de bevolking voorkomt.

¹³ <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/themarapporten/2019/04/10/dyslexieverklaringen-verschillen-tussen-scholen-nader-bekeken>

Dyslexieverklaring terecht?

Er zijn verschillende beelden over of dyslexieverklaringen altijd terecht zijn. 'Op dit moment zijn er kinderen gediagnosticeerd, waarvan ik denk dat ze misschien wel gewoon een beetje leerachterstand hadden,' vertelt een IB'er. Dit beaamt een ander IB'er, die soms twijfelt aan de dyslexieverklaring. Ze hebben een taalspecialist en begrijpen soms niet waarom een kind, die op initiatief van ouders wordt getest, een dyslexieverklaring krijgt. Een andere school geeft aan dat ze zijn aangesloten bij 'goede bureaus' en er op vertrouwt op dat zij juist handelen. Weer een andere school zegt dat het moeilijker is geworden om een kind in een dyslexietraject te krijgen.

Aan de slag met terugdringen dyslexie

Sommige scholen zijn hun leeronderwijs of dyslexiezorg aan het verbeteren. Een school met een dalend aantal leerlingen met dyslexie zegt: 'Je ziet dat we qua dyslexie wel echt een goede lijn te pakken hebben.' Een andere IB'er wijkt soms af van het protocol, omdat ze hebben gemerkt dat leerlingen ontvankelijker zijn voor dyslexiezorg vanaf groep 5. Ze zien dan betere resultaten van de dyslexiezorg die maar voor een bepaalde tijd kan worden gegeven. Er is een school die ziet dat de leesresultaten zijn verbeterd sinds het invoeren van een nieuwe methode, waarbij ook ouders twee keer in de week met de leerlingen lezen. Een andere school vertelt dat ze de dyslexiezorg hebben verbeterd.

Voor- en vroegschoolse educatie¹⁴ minimaal

De meeste scholen hebben een enkele of geen VVE-leerling of ze weten het niet. Eén van de scholen heeft een VVE-peuterspeelzaal in het pand. Veel kinderen, ook VVE-peuters, melden zich aan bij de school die vertrouwt voor ze is. 'Dat zorgt voor een taal zwakker milieu in de onderbouw.' Een school die wel VVE-leerlingen heeft, vertelt dat ze geen geld meer krijgen om extra aandacht te besteden aan het taalonderwijs van deze leerlingen. 'VVE is een vaag geheel,' zegt een IB'er: 'Niemand weet of er budget voor is. We doen er op dit moment niets mee.' Er is geen school die heeft verteld dat ze een VVE-methodiek gebruiken.

Schoolverzuim is er weinig

Er zijn verschillende soorten schoolverzuim. Zo is sprake van wettelijk verzuim als er meer dan 16 uur verzuim is in een periode van 4 weken (relatief verzuim) of als een leerling helemaal niet meer naar school gaat (absoluut verzuim). Als hier sprake van is, dan moet de school dit melden bij leerplicht. Luxe verzuim is ongeoorloofd verzuim door ouders, vaak vanwege vakantie, waarbij ze het eigen belang voor laten gaan op het schoolbezoek van hun kind. Ook veelvuldig te laat komen is schoolverzuim. Ook dan kan leerplicht worden ingeschakeld.

Bijna alle scholen geven bij de vraag naar schoolverzuim antwoorden met volgende strekking: 'niet opvallend', 'niets bijzonders', 'normaal' of 'laag'. Enkele scholen benoemen dat sommige leerlingen vaker te laat komen, waarbij één school benoemt dat het om leerlingen uit hetzelfde gezin gaat. Twee scholen vertellen dat ze één of twee gezinnen hebben met verzuim bij de kinderen. Twee scholen vertellen dat er wel sprake is van het missen van school door jeugdhulp. Twee scholen noemen dat ze een leerling hebben die regelmatig ziek is. Eén school benoemt dat het bij luxeverzuim op hun school wel voorkomt dat ouders uitzoeken hoe hoog de boete is en afwegen of ze die willen betalen in ruil voor een dag eerder/later vakantie. Het dorpsteam denkt dat er een relatie is tussen schoolverzuim en jeugdhulp. 'Als je vaak te laat komt, zit daar vaak iets achter.'

¹⁴Voor en vroegschoolse educatie (vve) is onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. Het doel is om peuters met een mogelijke (taal)achterstand, ook wel 'doelgroepkinderen' genoemd, beter voor te bereiden op de basisschool en er voor te zorgen dat kleuters zonder achterstand naar groep 3 kunnen. Voorschoolse educatie is voor doelgroepeuters op peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. Voegschoolse educatie is bedoeld voor doelgroepleuters uit groep 1 en 2.

Nauwelijks thuiszitters

Er zijn verschillende definities van thuiszitters. Meest feitelijk gaat het om kinderen die niet naar school gaan en dus thuis zitten. Geïnterviewde scholen gaan daarbij uit van de leerlingen die op hun school staan ingeschreven, terwijl er ook leerlingen zijn die op geen enkele school ingeschreven staan. In de algemene betekenis van het woord kun je redeneren dat ook kinderen met een onderwijsvrijstelling op grond van de Leerplichtwet artikel 5.a (op lichamelijk of psychische gronden niet geschikt om tot een school te worden toegelaten) thuiszitters zijn, want het zijn kinderen van vijf tot en met twaalf jaar die geen onderwijs krijgen. Van verborgen thuiszitters is sprake als de school het verzuim geoorloofd vindt, terwijl er eigenlijk onvoldoende maatwerk is om het onderwijs passend te maken. De officiële definitie is: absoluut verzuim en langdurig relatief verzuim van meer dan drie maanden. Bij landelijke thuiszitterscijfers wordt deze definitie gehanteerd. De Rijksoverheid vindt deze definitie geen recht doen aan leerlingen die korter dan drie maanden niet naar school gaan en wil een andere definitie. De ambitie van het Thuiszitterspact is dat het aantal kinderen dat langer dan drie maanden thuis zit nul is.¹⁵

De vraag is gesteld of er kinderen zijn die helemaal niet naar school gaan (en dus thuis zitten) of die gedeeltelijk naar school gaan, dus niet alle dagdelen. De 'score' van thuiszitters van alle scholen die deelnamen aan het onderzoek gezamenlijk is: vier leerlingen die gedeeltelijk naar school gaan, één dreigende thuiszitter en twee thuiszitters. Veel scholen geven uit zichzelf aan dat ze in het verleden wel eens een thuiszitter hebben gehad.'

Het schoolondersteuningsteam benoemt dat sommige leerlingen niet als thuiszitter worden gezien. Een SOT-ter maant scholen wel eens tot actie: 'Dan schrokken ze als ik zei dat het wel een thuiszitter was.'

Wanneer een onderwijsperspectiefplan?

Ook is aan de scholen gevraagd hoeveel leerlingen er zijn met een onderwijsperspectiefplan (OPP). Daarbij werd duidelijk dat er verschillend met het OPP wordt omgegaan. Sommige scholen maken een OPP alleen als er geen uitstroom naar het regulier voortgezet onderwijs wordt verwacht en/of een OPP wordt alleen voor de hogere groepen opgesteld (vanaf groep 6). Andere IB'ers vertellen dat in alle leerjaren OPP's worden gemaakt, al dan niet vanwege een uitzonderlijke situatie, of er OPP's worden gemaakt als er uitval op de reguliere leerlijn is op één vak of vanaf twee vakken. Ten slotte zijn er scholen die het groeidocument¹⁶ als OPP zien. Dit gezegd hebbende, wisselt het aantal leerlingen met een OPP van twee tot maximaal twaalf leerlingen per school.

¹⁵ Bronnen: Kamerbrief 'Thuiszitters in het funderend onderwijs' 30 januari 2020 en www.autipassendonderwijsutrecht.nl

¹⁶ Het groeidocument is het aanmeldingsdocument voor het schoolondersteuningsteam van het Samenwerkingsverband ZOUT

Analyse

Relatie met de hoogte van het jeugdhulpgebruik				
	Ja	Nee	Anders	Toelichting
Zelf gerapporteerde sociaaleconomische status van de populatie		X		Er is geen verband tussen hoe de scholen de sociaal economische status inschatten, welke door de onderzoeker is ingedeeld in laag-midden-hoog, en het percentage van de leerlingen met jeugdhulp in 2019: laag (< 7%) – midden – hoog (>11%)
Multiprobleem gezinnen			X	Dit item maakte geen onderdeel uit van de vragenlijst. Bij meerdere scholen werd bij verschillende vragen geantwoord in termen van (kinderen uit) gezinnen i.p.v. individuele leerlingen. '(Multiprobleem)gezinnen en jeugdhulpgebruik in het basisonderwijs' zou een item kunnen zijn voor nader onderzoek (zie de aanbevelingen voor vervolgonderzoek in hoofdstuk 6).
Aantal leerlingen met dyslexie			X	De antwoorden van de IB'er en schoolleiders over het aantal leerlingen met dyslexiezorg/-verklaring, vanwege een (vermoeden van) Ernstige Enkelvoudige Dyslexie, is niet exact genoeg om hier in relatie tot het jeugdhulpgebruik conclusies aan te verbinden. Scholen zeggen zelf dat de aantallen gemiddeld zijn of lager dan het landelijk gemiddelde van 3 -5%.
VVE		X		Alle scholen hebben geen of nauwelijks leerlingen met een VVE-indicatie, op één school na, terwijl het jeugdhulpgebruik wel sterk uiteen loopt.
Thuiszitters		X		Er is een enkele (dreigende) thuiszitter op de scholen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Omdat nagenoeg alle scholen nul thuiszitters hebben, is er geen aantoonbaar verband tussen jeugdhulpgebruik en thuiszitters
Schoolverzuim		X		Het schoolverzuim wordt door alle scholen in verschillende termen als 'normaal' bestempeld. Er is geen relatie tussen schoolverzuim en jeugdhulpgebruik.
OPP			X	Omdat de scholen verschillende afwegingskaders hanteren om een onderwijsperspectiefplan op te stellen, is het niet mogelijk te onderzoeken hoe het aantal OPP's (per 100 leerlingen) zich verhoudt tot het jeugdhulpgebruik.

3.3 Zorgstructuur op de school

Aantal intern begeleiders

Van de twintig deelnemende scholen hebben twaalf scholen één intern begeleider, twee scholen hebben een cluster IB'er en vijf scholen hebben twee intern begeleiders. Eén school heeft op dit moment geen intern begeleider en de schoolleiding neemt waar. Als sprake is van twee intern begeleiders, dan is er voor verschillende verdelingen gekozen. Namelijk een verdeling onderbouw & bovenbouw, een verdeling van de leerlingen door alle leerjaren of een verdeling van de leerlingen in de klassen voor meer- en hoogbegaafde leerlingen en de andere leerlingen.

In 2017 waren de percentages 7% of 11% voor de vier scholen met twee IB'ers. In 2018 hadden deze scholen alle vier 10% of 12% leerlingen met jeugdhulp. Dus: bij twee IB'ers was het jeugdhulpgebruik gemiddeld. De scholen met twee IB'ers echter hebben een gevarieerd percentage leerlingen met jeugdhulp in 2019, namelijk 5%, 7%, 10% en 16%. Voor dat jaar kan deze conclusie niet getrokken worden.¹⁷

Formatie interne begeleiding vergelijkbaar

De formatie per school is redelijk vergelijkbaar, gecorrigeerd naar het aantal leerlingen op de school. De inzet van de IB'er varieert van één dag tot drie dagen in totaal. Er is één schoolbestuur die voor het grootste deel van hun scholen werkt met cluster-IB'ers. Deze IB'ers hebben geen andere taken en vervullen hun rol voor meerdere basisscholen. De cluster-IB'ers hebben in vergelijking minder IB-uren dan de andere IB'ers. Naar het takenpakket van de IB'er is niet gevraagd. Bij de onderwerpen 'onderwijsperspectiefplan' en 'groeidocument' bleek wel dat deze bijvoorbeeld soms door de IB'er wordt ingevuld en op andere scholen de leerkrachten dit doen. Eén schoolbestuur werkt met drie ondersteuningsniveaus en bij het derde niveau wordt de IB'er betrokken.

Intern begeleiders niet voor de klas

Nagenoeg alle scholen geven aan dat IB'ers bij een tekort aan leraren niet voor de klas gaan. Er zijn enkele uitzonderingen, zoals deze IB'er: 'Ik ben IB'er voor groep één tot en met acht. Ik heb daar drie dagen in de week voor. Ik heb ook wel periodes een groep overgenomen.'

Ervaringsjaren IB'ers

Veel IB'ers hebben de invoering van Passend Onderwijs niet meegemaakt in hun rol als IB'er. Ongeveer 60% is korter dan vijf jaar als Intern Begeleider aangesteld in het basisonderwijs, van wie ongeveer de helft twee jaar of korter als IB'er werkt. De meeste IB'ers waren voorheen leerkracht op dezelfde school of binnen hetzelfde schoolbestuur. De IB'er met de meeste ervaring doet het werk al 30 jaar. Twee IB'ers hebben deze rol eerder op een basisschool in een andere regio gehad, één IB'er heeft eerder in het speciaal onderwijs gewerkt en een ander werkte als orthopedagoog. Er is niet gevraagd of de IB'ers een specifieke opleiding hebben gevolgd voor hun taak.

Over de invloed van de ervaring van de IB'ers zegt de schoolarts: 'Ja, op sommige scholen zijn er ook veel gewisseld. Niet iedereen is even ervaren. Het is soms ook een leerkracht die het er gewoon bij doet. Het wisselt zeker. Ik heb het idee dat iedereen zijn best doet, maar ik heb wel het idee dat het soms van invloed is op de juiste ondersteuning voor de kinderen.' Het dorpssteam is gevraagd of het voor de leerling verschil maakt hoe ervaren de IB'er is. 'Een IB'er met meer ervaring weet beter welke wegen behandeld moeten worden om het voor elkaar te krijgen.'

¹⁷ Voor de vijfde school met twee IB'ers geldt dat de tweede IB'er pas in 2020 in aangesteld.

De schoolarts omschrijft een goede IB'er als volgt: 'In eerst instantie is het heel goed als het een ervaren leerkracht is die dat soort dingen op school kan oplossen. Door soms te ondersteunen of gesprekken met ouders te voeren en te kijken hoe dingen aangepakt kunnen worden. Dan kun je kleinschalig al wat dingen inzetten. (...) Als er echt hulp ingezet moet worden heb je kennis nodig van externe hulpverlening.' Het dorpsteam heeft de volgende verbeter-tip voor de IB'ers: 'Schroom niet om met ouders in gesprek te gaan over de signalen die er zijn.'

De jeugdgezondheidszorg benoemt juist dat de ervaring van de leerkracht belangrijk is voor goede zorg: 'In eerste instantie is het heel goed als het een ervaren leerkracht is die dat soort dingen op school kan oplossen. Door soms te ondersteunen of gesprekken met ouders te voeren en te kijken hoe dingen aangepakt kunnen worden. Dan kun je kleinschalig al wat dingen inzetten. Het zijn vaak de kinderen die het net niet helemaal goed doen. Een goede leerkracht is dus van invloed. Als er echt hulp ingezet moet worden heb je kennis nodig van externe hulpverlening.'

Remedial teachers

Remedial teaching is extra uitleg en hulp aan kinderen die leermoeilijkheden of andere problemen (zoals faalangst) hebben. Remedial teaching kan individueel of in kleine groepjes. De leerkracht die deze hulp geeft, heet een remedial teacher. Er zijn twee soorten remedial teachers: leerkrachten die binnen het reguliere onderwijs extra hulp geven en personen die een eigen praktijk hebben en het buiten school om doen. De RT-er probeert eerst een beeld te krijgen van het probleem aan de hand van een gesprek, toetsen en/of observaties. Daarna wordt een handelingsplan opgesteld met de doelen voor de komende periode.¹⁸

In de meeste gevallen heeft een leerkracht uren voor remedial teaching (RT). Op een aantal scholen van hetzelfde schoolbestuur wordt een RT-er ingehuurd. Soms is de IB'er ook de remedial teacher. De omvang van de RT-uren is op de meeste scholen grofweg de helft van de IB-uren. 'We hebben een dag in de week RT. Dat wordt verdeeld over de klassen. We kijken wie echt begeleiding nodig heeft.' Soms is er specifiek een dyslexiebegeleider of wordt gesproken over bijvoorbeeld een taalspecialist.

Onderwijsassistenten

De meeste scholen hebben onderwijsassistenten. 'De onderwijsassistenten begeleiden veel uitvoerend werk in groepjes,' licht een school toe. Een directeur vertelt: 'Wij huren ze in op minimaal MBO niveau en sommigen hebben zelfs lesbevoegdheid.' 'We hebben een onderwijsassistent die de bovenbouw ondersteunt', vertelt een IB'er: 'Zij heeft ook wat tijd voor andere groepen. Als er een leerkracht ziek is, dan wordt zij ingezet. Dat is daardoor wel erg kwetsbaar.' Ook een andere school zet de onderwijsassistent voor de klas: 'En we hebben één onderwijsassistent, maar die draait nu zelfstandig een groep.' Een directeur vertelt dat het de eerste taak van de onderwijsassistent is om de groep over te nemen: 'De eerste insteek is dat zij groepen overnemen als leerkrachten niet in de gelegenheid zijn om voor de groepen te staan. In andere gevallen nemen ze de groep over als de leerkracht kinderen extra ondersteuning gaat geven.'

Sommige scholen hebben stagiaires die de opleiding tot onderwijsassistent volgen. Een IB'er vertelt: 'We hebben MBO studenten die nog bezig zijn met hun opleiding. Die zijn er twee dagen in de week.' Binnen één bestuur wordt over leerkrachtondersteuners gesproken. Het takenpakket is ongeveer hetzelfde als die van een onderwijsassistent. Een andere directeur zegt: 'Onze leerkrachtondersteuners zijn allemaal bezig met de Pabo. Dat is ons beleid. Alleen als je de ambitie hebt om leerkracht te worden kun je bij ons ondersteuner zijn.' Voor de onderwijsassistenten en leerkrachtondersteuners worden soms de werkdrukken ingezet.

Vrijwilligers zeer welkom

Een aanzienlijk deel van de scholen heeft een geschoolde vrijwilliger die individuele of groepjes leerlingen extra begeleiding geeft. Meestal is dat een oud-leerkracht of in één geval een oud-directeur. Regelmatig zijn de vrijwilligers op dezelfde school werkzaam geweest. Deze vrijwillige inzet is zeer welkom en wordt gewaardeerd.

Een aantal voorbeelden:

‘We hebben een vaste vrijwilliger. Ze komt eens in de week voor kinderen met dyslexie.’

‘Ja, een oud-collega van ons is vrijwilliger. Ze komt twee keer per week langs en dan wordt er extra gelezen met bepaalde groepen. Kinderen die dyslexie hebben mogen een dag voor de toets de tekst hardop bij haar lezen. Dat is echt heel fijn.’

‘Een gepensioneerd docente die ondersteund bij NT2¹⁹ en doet ook wel Plus-kinderen. Dat zijn kinderen die een extra uitdaging nodig hebben.’

‘We hebben een oud leerkracht die ondersteunt in de taalklassen.’

Profiel extra ondersteuning

In het schoolondersteuningsprofiel beschrijft een school haar mogelijkheden om leerlingen te ondersteunen. De ondersteuning die de school kan bieden wordt beschreven op twee niveaus: basisondersteuning en extra ondersteuning. De basisondersteuning beschrijft het niveau dat van alle scholen uit het samenwerkingsverband verwacht wordt. De afspraken over de invulling van de basisondersteuning worden op het niveau van het samenwerkingsverband gemaakt en gelden voor alle deelnemende scholen. De basisondersteuning heeft betrekking op onderwijsinhoudelijke aanpakken en op de kwaliteit van de ondersteuningsprocessen in

de school. De extra ondersteuning beschrijft de specifieke mogelijkheden van individuele scholen, die verder gaan dan de afspraken die gemaakt zijn over de basisondersteuning.

De samengevoegde schoolondersteuningsprofielen moeten inzichtelijk maken welke werking uitgaat van de afspraken die in het samenwerkingsverband worden gemaakt over basisondersteuning. Ook laat het zien of in het aanbod van het samenwerkingsverband sprake is van een dekkend netwerk op basis waarvan de

schoolbesturen aan hun zorgplicht kunnen voldoen om aan iedere leerling passend onderwijs te bieden.²⁰

Er is geen enkele school met een extra ondersteuningsprofiel, zoals omschreven in bovenstaand kader. Scholen geven aan dat hier geen sprake van is. Gedurende het interview is wel ter sprake komen dat sommige scholen doelgroep gebonden klassen hebben, waar leerlingen (een deel van) de week in zitten, zoals taalklassen, top-of plusklassen.

¹⁹ Nederlands als 2e taal.

²⁰ Bron: PO raad

Analyse

Het is op basis van dit onderzoek niet mogelijk een uitspraak te doen over de kwaliteit van de zorgstructuur.

Relatie met de hoogte van het jeugdhulpgebruik				
	Ja	Nee	Anders	Toelichting
Aantal IB'ers			X	Er is geen consistente relatie tussen het hebben van één of twee aanbieders met de hoogte van het jeugdhulpgebruik door de jaren.
Ervaringsjaren IB'ers		X		In alle categorieën jeugdhulpgebruik 2019 (laag, midden en hoog) zijn scholen te vinden met IB'ers met minder dan 2 jaar ervaring, met 2-5 jaar ervaring en met meer dan 5 jaar ervaring.
Onderwijs-ondersteuning in de school			X	De onderzoeksdata zijn op dit punt niet exact en uitputtend, waardoor geen conclusie kan worden getrokken over de relatie tussen de formatie van onderwijsondersteuning in de school en jeugdhulpgebruik. Een aandachtspunt is wel dat de ondersteuning bij sommige scholen onder druk staat door ziekte of een gebrek aan (inval)leerkrachten.
Extra ondersteunings-profiel			X	Omdat geen van de scholen een extra ondersteuningsprofiel heeft kan het wel of niet hebben hiervan niet in verband worden gebracht met het jeugdhulpgebruik. Een analyse maken van het type extra ondersteuning en het jeugdhulpgebruik is niet van toepassing.

De ervaringsjaren van een IB'er zeggen niets over de kwaliteit van de IB'er, voor zover daar een objectieve maatstaf voor bestaat.

3.4 Kindermishandeling en huiselijk geweld

Geen Aandachtsfunctionaris Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling²¹

Bij de vraag of er een Aandachtsfunctionaris Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is, blijkt dat de verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling²² bekend is bij de scholen. Een aantal scholen vertelt dat het team hier een training over heeft gehad. Van alle IB'ers zijn er echter slechts twee getrainde aandachtsfunctionarissen. Van de overige IB'ers geeft ongeveer de helft aan dat dat onderwerp bij hen hoort: 'Dat ben ik, maar niet met die titel'. Zes scholen geven 'nee' als antwoord. Vier scholen noemen dat ze (wel) een vertrouwenspersoon hebben. Het schoolondersteuningsteam herkent de beperkte kennis van het signaleren en handelen bij vermoedens van kindermishandeling: 'Het komt regelmatig bij mij terecht. Ik ben hier nu beleid op aan het maken.' De jeugdgezondheidszorg adviseert scholen een melding te doen bij een vermoeden van kindermishandeling. Ze coachen de school eventueel bij de melding. 'Het laat soms wel eens op zich wachten. Het is soms een frustrerend proces, zeker wanneer er verschillend over wordt gedacht.'

Verwijsindex wordt nauwelijks gebruikt

De Verwijsindex is een digitaal systeem waarin professionals een signaal kunnen afgeven om hun zorg en/of betrokkenheid aan te geven bij een jeugdige. Het doel van de Verwijsindex is om de betrokken professionals met elkaar in contact te brengen om samen met ouders/jeugdige de best passende ondersteuning/begeleiding te bieden. (Bron: Verwijsindex Midden Nederland) Gebruik van de verwijsindex is verplicht (Jeugdwet hoofdstuk 7).

De verwijsindex is bekend bij de IB'ers. Er wordt door sommige IB'ers gezegd dat ze recent een training hadden of dat deze is ingepland. Veel IB'ers zeggen de verwijsindex te gebruiken. In de praktijk is het gebruik minimaal. Een groot deel van de scholen geeft antwoorden van de volgende strekking:

- dat ze nauwelijks melden;
- dat ze de verwijsindex niet nodig hebben;
- dat er geen toegevoegde waarde is;
- dat ze het nog niet bij de hand hebben gehad
- dat er toch niets in staat.

Eén IB'er zegt: 'Ik zie wel echt dat het beter kan. Je ziet wie er betrokken is, maar vervolgens blijft het liggen en stopt het. Daar moet meer communicatie zijn. Als je ziet dat je een match hebt dan moet de coördinator gewoon doorpakken en niet afwachten. Gewoon bellen en doen.'

²¹Training aandachtsfunctionaris meldcode: voor die professionals die binnen hun organisatie de deskundige zijn waar collega's terecht kunnen met vragen over signalen, vermoedens en twijfels van zorg. (Bron: Nul23) De meldcode is vast gelegd in de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. (Bron: NJi)

²²De meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling helpt professionals bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Aan de hand van 5 stappen bepalen professionals of ze een melding moeten doen bij Veilig Thuis en of er voldoende hulp kan worden ingezet. (Bron: Rijksoverheid)

Analyse

Er zijn slechts twee scholen met een getrainde Aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en de verwijfsindex wordt nauwelijks gebruikt.

Relatie met de hoogte van het jeugdhulpgebruik				
	Ja	Nee	Anders	Toelichting
Aandachts-functionaris meldcode HGKM			X	Op basis van slechts twee getrainde aandachtfunctionarissen kan geen uitspraak gedaan worden over de relatie tussen het hebben van een aandachtsfunctionaris en de hoogte van het jeugdhulpgebruik.
Verwijsindex			X	Omdat alle scholen de verwijfsindex zo goed als niet gebruiken, kan geen uitspraak worden gedaan over de relatie met jeugdhulpgebruik. Het is niet te zeggen of gebruik van de verwijfsindex een positief, negatief of geen verband heeft met het percentage jeugdhulpgebruik.

Hoofdstuk 4, Rondom de school

4.1 Verwijzen naar jeugdhulp

Verwijsroutes meestal duidelijk

‘Voor mijzelf maak ik altijd de afweging of de vraag thuishoort bij het dorpssteam of het samenwerkingsverband, zodat ik gelijk naar de juiste plek kan verwijzen,’ vertelt een IB’er. De interne begeleiders en schoolleiders geven aan dat het voor hen duidelijk is wie ze moeten inschakelen bij een zorgleerling die hulp nodig heeft. ‘We verwijzen veelal naar het dorpssteam. Je hebt toch een beschikking nodig,’ zegt een andere IB’er. Een IB’er heeft begrepen dat alles via de huisarts moet gaan, om een verwijzing te krijgen. En een school vertelt dat door privacyregels het bespreken met JGZ en dorpssteam lastiger is (zie pagina 32). ‘Als er echt iets is verwijzen wij ouders naar de huisarts.’ De schoolconsulenten geven bij de scholen aan dat ze graag hebben dat de scholen bij het dorpssteam komen en niet direct naar de huisarts verwijzen. ‘Wij vragen vaker door en komen bij de ouders thuis en de huisarts doet dat niet.’

‘Ik adviseer wel, maar het is aan ouders waar zij zich fijn bij voelen,’ zegt een intern begeleider, die zelf geen fan is van het dorpssteam: ‘Soms via bijvoorbeeld de schoolarts.’ Een andere IB’er bakent af dat ze bij sociaal emotionele problematiek altijd voor het dorpssteam kiest. Bij een andere school wordt eerder aan het schoolondersteuningsteam (SOT) gedacht: ‘Bij gedrags- en leerproblemen is de eerste stap het samenwerkingsverband. Ik merk dat dit ook minder bedreigend is voor ouders.’ Over het algemeen noemen de scholen dat het samenwerkingsverband bij problemen in de school worden ingezet. Het gaat er dan om dat de leerling zich onvoldoende ontwikkelt, waarbij de school niet verder komt of niet weet wat te doen. Bij problemen die zich thuis voordoen, dus gedragsproblemen van het kind thuis of problemen in het gezin, wordt over het algemeen het dorpssteam ingeschakeld.

De jeugdgezondheidszorg wordt weinig genoemd: ‘Ik ga naar de JGZ als het bijvoorbeeld medisch, fysiek is. Denk aan een leerling die reeds zindelijk is, maar toch weer in haar broek plast.’ De jeugdgezondheidszorg zegt: ‘Op papier is het duidelijk wanneer ze ons kunnen benaderen. We hebben verschillende keren overlegd wanneer ze bij ons terecht kunnen. We proberen duidelijk te maken wat onze verpleegkundigen ook kunnen betekenen. Scholen denken hier zelf niet aan. Sommige taken doen wij, maar ook het dorpssteam.’

Aandeel school in verwijzingen wisselt

Sommige scholen noemen dat zij in de meeste gevallen een rol hebben in de het tot stand komen van jeugdhulp, door met ouders in gesprek te gaan over wat ze zien bij leerling dat zorgen baart. ‘Het meeste gaat via ons.’ Andere scholen beschrijven een veel geringere rol, waarbij vooral de ouders zelf op zoek gaan naar hulp. ‘Ik zelf heb er twee of drie verwezen. Er gebeurt veel op initiatief van ouders. De meeste doen dit via de huisarts.’ Een andere school vertelt: ‘Ja, soms verwijzen we door. We geven wel tips over welke partij. Ik denk dat we voor de helft weten hoe de kinderen zijn verwezen. Ouders regelen het ook vaak zelf.’

Er zijn scholen die adviseren over een geschikte aanbieder. ‘Soms verwijs ik rechtstreeks naar een aanbieder.’ Vaak gebeurt dit omdat ze positieve ervaringen hebben met de samenwerking en de resultaten die zijn geboekt. ‘Als we een goede ervaring hebben dan delen we dat,’ zegt een IB’er en ook een andere IB’er noemt aanbieders: ‘We geven vaak wel tips over de partijen waar we graag mee samenwerken. Dit proberen we dan via het dorpssteam te sturen.’ Ook gaan sommige scholen af op de verhalen van ouders over aanbieders. ‘Vaak is het meer via ouders als zij positieve ervaringen hebben dan maken we hier aantekeningen van. Onze goede ervaring vertellen we wel door, maar we adviseren ouders wel breder te kijken.’ Een IB’er vertelt dat het dorpssteam soms verwijst naar aanbieders, waar zij liever niet mee werken.

School stelt geen diagnoses

Scholen geven aan terughoudend te zijn in het noemen van diagnoses. Ze benoemen het gedrag dat ze zien bij de leerling en bespreken zorgen. 'Ik probeer in gesprekken wel te achterhalen of ouders een vermoeden hebben. Dan ga ik er wel op in.' Een andere IB'er: 'Soms is de problematiek nog niet zo duidelijk. Dan zeg ik eerder zoek begeleiding in GGZ en laat daar eens breed bekijken wat er is. Wij stellen uiteraard zelf geen diagnoses.'

Reclame van aanbieders

De basisscholen is gevraagd of zij benaderd worden door jeugdhulpaanbieders met hun aanbod, bijvoorbeeld met e-mails of folders. De antwoorden lopen uiteen van: 'ja heel veel' tot 'vrijwel niet' of 'niet dat ik weet'. Op de vraag wat er met de informatie wordt gedaan zijn de antwoorden ook wisselend, zoals 'ik lees het door en als het relevant is bewaar ik het', 'ik doe er niets mee' of 'we zijn laatst met zo'n aanbieder in gesprek gegaan.' De meeste scholen zijn nauwelijks gevoelig voor PR van de aanbieders. Een school geeft aan dat de PR gelukkig minder is geworden, 'ik heb in het verleden wel meegemaakt dat men leraren lastig viel.' Een IB'er vertelt dat ze aan de hand van een flyer geen idee heeft of de kwaliteit van de aanbieder goed is. De PR van aanbieders leidt zelden tot het aanbevelen van de jeugdhulpaanbieder. Scholen vertellen dat ze vooral af gaan op hun eigen ervaringen en de ervaringen van ouders. 'We maken geen reclame. Ik geef wel voorkeuren aan.'

Privacy zit soms in de weg

In de jeugdketen wordt privacy als belemmering ervaren. Vaak wordt daarbij de AVG²³ genoemd. Onderdeel van het interview met de scholen, is een vraag over de invloed van privacyregels. In ongeveer de helft van de interviews noemen scholen eerder in het gesprek dat toestemming vragen en krijgen een belemmering is voor effectieve samenwerking en hulpverlening. Vooral in relatie tot het halfjaarlijkse zorgoverleg op school, met jeugdgezondheidszorg en de schoolconsulent van het dorpssteam, wordt privacy vaak genoemd. 'Soms mag je niks, omdat het dan niet in overleg is met ouders. Dat is echt wel een drempel. Bij sommige ouders weet je op voorhand al dat je geen toestemming gaat krijgen,' merkt een IB'er op. Een andere IB'er zegt: 'Het lastige is dat je toestemming van ouders nodig hebt om te kunnen overleggen. Doordat het anoniem moet, blijft het vaak wat op de vlakte. Daar kom je dan niet verder mee.' Ook de jeugdgezondheidszorg herkent dat het bij het zorgoverleg privacy soms 'lastig' is.

Een IB'er beschrijft dat ze advies aan het dorpssteam kan vragen, zonder de leerling bij naam te noemen: 'Soms doe ik dat en dan krijg ik van ouders terug: 'Goh, waarom heb je het dorpssteam benaderd?' Voor ouders voelt het alsof we niet transparant zijn.'

Analyse

Voor de IB'ers is duidelijk hoe ouders en leerlingen te verwijzen. Grofweg wordt het dorpssteam gevonden en geadviseerd aan ouders bij problemen die thuis spelen en schakelt de school het schoolondersteuningsteam in als ze handelingsverlegen zijn. De JGZ is wellicht onderbenut. Het is niet onderzocht of het van de verwijzer afhangt of en welke jeugdhulp wordt ingezet.

Het wordt niet duidelijk wat het aandeel van de scholen is in het in gang zetten van jeugdhulp. Wel is duidelijk dat er verschillen zijn per school, naar de inschatting van de IB'ers. Omdat de scholen niet volledig zicht hebben op de leerlingen met jeugdhulp en de schattingen naar hun aandeel in de verwijzingen in de meeste gevallen nogal losjes zijn, is er te weinig betrouwbare en specifieke onderzoeksdata om een eventueel verband met het jeugdhulpgebruik te onderzoeken. Scholen zijn terughoudend in het opperen van diagnoses aan ouders en lijken weinig gevoelig voor de PR van jeugdhulpaanbieders. Het is opvallend dat door hele keten - zoals ook in de volgende paragraaf duidelijk wordt- privacywetgeving als een grote belemmering voor samenwerking, het inzetten van jeugdhulp en het afstemmen ervan wordt gezien.

²³Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Dat betekent dat in de hele Europese Unie (EU) dezelfde privacywetgeving geldt. De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) geldt niet meer. (Bron: Autoriteit Persoonsgegevens)

4.2 Samenwerken met de eerstelijns partners en jeugdhulpaanbieders

Wisselende ervaringen met het dorpssteam

De scholen is gevraagd om de een rapportcijfer te geven voor de samenwerking met het dorpssteam²⁴. De cijfers lopen uiteen en zijn in te delen in drie categorieën:

Categorie	Antwoorden	Aantal scholen ²⁵
1	Rapportcijfer 3, 4, 'dikke onvoldoende' en 'waardeloos'	5
2	Rapportcijfers 5, 6, 'laag' en 'geen goede ervaring'	7
3	Rapportcijfers 7, 7.5 en 8	7

Tabel 9: rapportcijfers samenwerking dorpssteam gecategoriseerd

Er is geen verband tussen de hoogte van het jeugdhulpgebruik en hoe de samenwerking met het dorpssteam wordt gewaardeerd. De scholen in iedere categorie van jeugdhulpgebruik (hoog, midden en laag) geven rapportcijfers in iedere van bovenstaande categorieën met een vergelijkbare verdeling. Ook maken sommige scholen onderscheid tussen de individuele dorpsconsulent en de stichting sociale dorpssteam: 'Voor de personen die het doen alle lof, maar voor degenen die het aansturen niet.' Veel scholen geven aan dat de wisselingen van schoolconsulenten een van de redenen is voor een lager rapportcijfer. 'We hadden een vaste contactpersoon. Dat verliep toen echt prima. Tussendoor hebben we steeds wisselingen gehad. En nu hebben we weer iemand toegewezen gekregen. Daar heb ik nog geen contact meer gehad. Het is dit jaar wel rommelig,' licht een intern begeleider toe. De wisselende beoordelingen worden ook door de schoolconsulenten verklaard door de personele wisselingen. Het schoolondersteuningsteam en de jeugdgezondheidszorg geven aan goed samen te werken met het dorpssteam.

Het takenpakket van het dorpssteam

Sociale teams in Nederland voeren niet altijd dezelfde taken uit.²⁶ Alle schoolleiders en IB'ers is gevraagd naar de taken die het sociale dorpssteam uitvoert. De scholen kunnen bij de schoolconsulent terecht over welke hulp voor een leerling passend kan zijn. 'Het dorpssteam is wel zwaarbelast. Ze kunnen niet altijd direct een casus oppakken. Of snel adviseren.' Als hulp nodig lijkt en de gezinnen staan ervoor open, dan gaat een school- of jeugdconsulent met ouders thuis in gesprek. Omdat de schoolconsulent zelf niet bij de gezinnen van de school langs gaat, zo geven een aantal scholen aan, raakt de school soms het zicht kwijt. 'Ouders nemen ook zelf contact op met het dorpssteam. Wij ontvangend daar niet automatisch een terugkoppeling van.' De scholen antwoorden op de vraag of het dorpssteam meedenkt over passende hulp bevestigend. Eén school licht toe: 'Ja, maar vaak buiten ons om.' 'Als school is het belangrijk dat je weet welke consulent er op de casus gezet wordt. Dat blijft voor mij onduidelijk en dat vind ik vervelend.' De scholen hebben geen duidelijk zicht op wat de dorpsconsulent doet in de gezinnen. Als ouders moeilijk te motiveren zijn voor hulpverlening, geeft een aantal scholen aan dat het een (te) hoge drempel is dat ouders zich per se zelf moeten aanmelden en zelf hun hulpvraag moeten stellen.

Een paar scholen noemt dat het dorpssteam soms opvoedondersteuning biedt. Een andere school: 'Ze begeleiden niet zelf, maar huren andere mensen in.' Een aantal scholen beaamt dat het dorpssteam indicaties stelt voor jeugdhulp, maar er zijn ook scholen die dat (nog) niet hebben mee gemaakt. Hulp aan de leerlingen wordt volgens de IB'ers door het dorpssteam niet geboden, op een enkel geval op een enkele school na. Op de vraag aan het dorpssteam of het de bedoeling is om kinderen te helpen is het antwoord van een schoolconsulent: 'Nee, dat is niet helemaal onze rol. We hebben wel twee specialismen en twee consulenten die opvoedondersteuning bieden. In principe is het zo dat wij regie moeten voeren over de hulpverlening die in het gezin zit.' 'Er worden vooral coaches ingekocht.'

²⁴Hoewel een aantal scholen ook met lokale teams buiten Utrechtse Heuvelrug te maken hebben, als leerlingen in andere gemeenten wonen, zijn de cijfers alleen gegeven voor Stichting Sociale Dorpsteams.

²⁵Eén school heeft een nieuwe IB'er die net heeft kennisgemaakt met de schoolconsulent. Zij heeft geen cijfer gegeven.

²⁶<https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Wijkteams/Gemeente/Taken>

Ook advies geven over hoe met de leerling om te gaan is niet wat de schoolconsulent doet. Op een aantal scholen is de schoolconsulent desgevraagd bij gesprekken met ouders aanwezig. De schoolconsulenten zijn zelden op de basisscholen te vinden. 'Dat willen we wel graag,' vertelt een IB'er: 'We geven haar graag naamsbekendheid. De populatie van onze ouders willen niet naar het dorpssteam. Ze zijn hier heel bang voor een traject met het dorpssteam.'

Verbeterpunten schoolconsulenten

Vanwege de nodige kritiek op het dorpssteam, is de scholen gevraagd hoe het beter kan:

'Ik hoop op stabiliteit en genoeg mankracht.'

'Minder wisselingen in personeel zodat het laagdrempelig blijft.' 'Het duurt te lang voor er iets gebeurt.'

'Goede samenwerking met elkaar. Horen wat de goede aanbieders zijn. En je met elkaar afvragen of de hulp het waard was.'

'Zichtbaarheid, stabiliteit. Afgeven van beschikkingen zijn ze soms star in.'

'Ik wil meer vaste overlegmomenten en duidelijk weten hoe de structuur is. Meer stabiliteit.' 'Afstemmen en communicatie. Daarnaast meer transparantie.'

'Meer betrokkenheid. En ik weet dat ze veel op hun bordje hebben, maar het zou wel goed zijn dat degene die je spreekt veel van het onderwerp af weet.'

Het potentieel van de jeugdgezondheidszorg

De samenwerking met de jeugdgezondheidszorg krijgt van 70% van de scholen het rapportcijfer 7, 7.5 of 8. Dit wordt vooral onderbouwd met goede bereikbaarheid. Eén school benoemd: 'Kinderen wordt goed gezien en zodra er iets nodig is staan ze direct paraat. Ze sluiten aan bij gesprekken en zijn actief.' Een andere school noemt dat de contactpersoon van de JGZ goed weet welke mogelijkheden er zijn voor hulp. Twee scholen zijn niet zo positief over de samenwerking vanwege wisselingen en/of een gebrek aan contact. Twee scholen spreken zich niet duidelijk uit: 'Ik denk dat het beter kan,' en: 'Ik heb er niet zo veel mee van doen.'

Los van de samenwerking heeft een aantal scholen kanttekeningen bij de meerwaarde van de jeugdgezondheidszorg. 'De inhoud en het resultaat ervan geef ik geen 7.5. Nou dat vind ik meer een 6. Daarin ben ik negatiever, omdat daar heel weinig uit voortvloeit.' Voor verschillende scholen komen er zelden nieuwe dingen uit de PGO's.²⁷ 'Er is ook achterstand in de screening' vertelt een school. Groep 7 is een keer overgeslagen en dat zal dit kalenderjaar weer zo zijn, blijkt uit in de interviews. Ook over het inzetten van de doktersassistente voor de PGO's spreken een aantal scholen zich expliciet uit, zoals: 'Er wordt vaak een assistent ingezet en ik vraag me af of dat voldoende expertise is.' Eén ervaren IB'er geeft aan: 'Bij de GGD ben ik erg teleurgesteld over het aanbod en de reductie daarvan.' Ze geeft aan dat vroeger veel meer mogelijk was. Dit noemt ook het schoolondersteuningsteam: 'Ik vind het jammer dat dat wat uitgekleeft is. Ik heb minder contact met de GGD en dat vind ik heel jammer. Soms heb je weleens iets waarvan je denkt als de jeugdarts deze leerling oproept is dit een mooie ingang om een traject te starten.' De JGZ zegt hierover: 'De trend van de laatste jaren is dat we kinderen alleen maar minder zien. Daarnaast wordt er wel gezegd dat we in contact met de scholen moeten blijven. Ik vind dat lastig als we de kinderen bijna niet zien. We moeten nadenken wat we te bieden hebben. Ik vind het niet helder op dit moment.'

Een paar scholen benoemen dat de JGZ opvoedondersteuning biedt, maar dat dat nu juist is wat het dorpssteam ook aanbiedt. 'Er is wel veel overlap met het dorpssteam,' is een algemene opmerking van een IB'er: 'Ik ga dan liever naar het dorpssteam in die gevallen.' Een directeur zegt: 'Als GGD en dorpssteam hetzelfde aanbieden kost het gewoon dubbel geld en dat is zonde.'

De toegevoegde waarde van de schoolondersteuners

‘Daar heb ik het meeste mee te maken, de schoolondersteuners. Daar haal je wel je kennis vandaan,’ vertelt een IB’er. De schoolondersteuners krijgen als rapportcijfer van bijna alle scholen een 7 of een 8. Eén school geeft een 6 en één school geeft een 9. De expertise en de meerwaarde voor de leerkracht van de SOT-ters wordt als motivatie gegeven. De school die het laagste cijfer geeft licht toe: ‘Er is een groot verschil in kwaliteit tussen de SOT-ters. Wat ik mis is dat het samenwerkingsverband geen onderzoek doet. Ik mis duidelijkheid. Als ik bijvoorbeeld een kind wil laten onderzoeken dan is het onduidelijk wie het betaald.’ Eén school licht het rapportcijfer 8 voor de samenwerking als volgt toe: ‘Ik ben heel tevreden over de mensen die er zitten. Die krijgen een 8. Ze denken mee. Begrijpen ons. Echter de financieringsvorm en de organisatievorm geef ik een 5, dat is niet goed genoeg.’ Een andere school zegt: ‘Zodra het op gang gekomen is loopt het prima. Daar geef ik echt een 7 voor.’

Bij het doorvragen op de organisatie en de aanloop, komt bij meerdere scholen aan het licht dat ze ontevreden zijn over de aanmeldprocedure. Deze wordt voor een deel van de scholen als tijdrovend, onduidelijk, omslachtig en bureaucratisch gezien. Als check is bij een aantal scholen die de aanmeldprocedure zelf niet aankaartten hiernaar gevraagd. Het lijkt dat er twee uiteenlopende meningen zijn, zonder een grijs gebied. Een deel van de scholen vindt de procedure prettig en helder en een deel is negatief. Het SOT reageert hierop: ‘Ik zou niet weten hoe we het beknopter moeten maken. Ik krijg ook vaak terug: ‘Toen we het met ouders gingen invullen kwamen we veel meer te weten.’ Een schoolondersteuner vult aan: ‘Het zit zo in elkaar dat je je bewust wordt van je vraag.’ Het SOT staat open voor feedback. De coördinator legt uit dat naast de aanmeldingen via het groeidocument, ook mogelijk is om te bellen met het SOT. ‘Ze bellen de hele dag. We zijn laagdrempelig, goed te bereiken en geven snel antwoord.’

De scholen geven aan dat af en toe een schoolondersteuner met het kind aan de slag gaat. Daarbij wordt genoemd door de scholen dat er maar beperkt mogelijkheden zijn qua tijd, omdat een SOT-ter maximaal 30 uur heeft, en dat het ook van de SOT-ter afhangt als persoon. De coördinator van het schoolondersteuningsteam beaamt dit: ‘Die 30 uur is bedacht als maximum in twee jaar. Die 30 is in zoverre heilig dat je een grens moet stellen.’ Op de vraag of de aanvragen voor het SOT terecht zijn, geeft de coördinator aan dat dat over het algemeen wel het geval is en als de scholen weten wat er nodig is ze dat dan zelf moeten regelen. ‘Als ze het niet weten dan komen ze bij ons terecht. Aanmeldingen die eigenlijk niet bij SOT horen, zitten in het voorliggende stuk. Dat de communicatie tussen ouder en school is spaak gelopen.’

Op de vraag of de jeugdgezondheidszorg goed samenwerkt met het schoolondersteuningsteam, antwoordt de schoolarts: ‘Daar horen we weinig van. (...) Het is makkelijker dat het een vast clubje zou zijn per school, zodat je ook echt korte lijnen hebt met elkaar.’ Een schoolconsulent vertelt over de samenwerking met de schoolondersteuners: ‘Ik heb er een paar gesproken. Op zich is de samenwerking goed, alleen soms is het potje van het onderwijs leeg en dan moet er aan de bel worden getrokken bij de gemeente.’

Prima contact met leerplicht

De meningen over de samenwerking met leerplicht worden goed weergegeven in de volgende quote: ‘We hebben goed contact met de leerplichtambtenaar.’ Er wordt toegelicht door een andere IB’ers: ‘We hebben sinds kort goed contact met leerplicht.’ en: ‘Ik verwacht van leerplicht dat ze meedenken en vertrouwen hebben in de school. En dat is er.’ Er zijn een paar kritische noten, zoals: ‘Ik heb geen zicht op hoe het hele traject loopt. Een gemiste kans vind ik.’ En: ‘We zijn niet altijd tevreden. Ze zijn niet heel stellig. Ze mogen best eens wat meer hun rol pakken.’ Een enkele school heeft niet met leerplicht van doen: ‘Nee, dat is niet aan de orde.’ De schoolconsulenten zijn tevreden over de samenwerking met de leerplichtambtenaren.

Samenwerking met jeugdhulpaanbieders wisselend

‘Ik denk dat ze beter moeten communiceren en de samenwerking moet echt strakker. Ik denk dat je dan al winst haalt. Als je meer van elkaar op de hoogte bent wie wat doet. Vaak heb je geen idee wat er nou precies gebeurt.’ De ervaringen van de scholen over de samenwerking met de jeugdhulpaanbieders zijn wisselend. ‘Het is heel wisselend. Een aantal doet het echt wel heel goed,’ wordt opgemerkt en: ‘Over het algemeen is het contact gewoon goed.’ Er zijn ook aanbieders waar een school niet tevreden over is: ‘Er zijn er ook een aantal waar ik liever niet mee om tafel ga.’ Scholen noemen in hun voorbeelden over jeugdhulpverlening ook fysiotherapie en logopedie. Regelmatig gehoord is dat er geen of een gebrekkige terugkoppeling is van jeugdhulpaanbieders.

Of de ouders of de aanbieders de partij zouden moeten zijn om te vertellen over de voortgang van de hulpverlening, zijn de meningen niet eensluidend. ‘Aan behandelaars en ouders vragen wij altijd of er handvatten zijn die wij kunnen gebruiken op school. We laten dit het liefst via ouders lopen. Er is niet altijd terugkoppeling.’ Een andere IB’er: ‘Soms heb ik geen idee wat er uit voort komt. Ouders nemen soms het voortouw.’ Een school geeft aan dat de terugkoppeling soms vanuit de jeugdhulpaanbieder komt en de school er soms bij de aanbieder om moet vragen.

De scholen is gevraagd of hulpverlening ook op school en onder schooltijd plaatsvindt. Voor dyslexiezorg is dit als enige op nagenoeg alle scholen aan de orde. Dit is één van de redenen waarom scholen bij voorkeur met een vaste aanbieder werken, zodat ze vaste gezichten hebben in de school die eventueel meteen voor meerdere leerlingen kunnen komen. Voor wat betreft alle ander vormen van jeugdhulp, heeft één schoolbestuur het beleid dat hulpverlening niet ten koste mag gaan van lestijd. Dus jeugdhulpverleners zijn onder schooltijd niet welkom. Een andere school zegt: ‘Als het samenwerkingsverband zegt dat het nodig is, dan doen we het. De populatie hier kan allemaal particulier een coach betalen en dat willen we gewoon niet. Alleen wat echt geadviseerd wordt doen we.’ De meeste scholen geven aan dat de aanwezigheid van jeugdhulpverleners in de school beperkt is en goed te hanteren. Een aantal scholen kampt wel met ruimtegebrek, waardoor een aparte, geschikte ruimte niet altijd voorhanden is.

Analyse

In dit hoofdstuk is de scholen gevraagd hoe de samenwerking met de verschillende eerstelijns partners is.

Eerstelijns partner	Samenwerking met scholen
Dorpsteam	Wisselende beoordelingen van zwaar onvoldoende tot ruim voldoende. Personele wisselingen hebben een groot aandeel in de onvoldoendes. Het takenpakket van het dorpsteam is beperkt.
Jeugdgezondheidszorg	Stabiele (ruim) voldoende beoordeling. Minder enthousiasme over de werkwijze en opbrengst van de PGO's en het (verminderde) aanbod.
Schoolondersteuningsteam	(Ruim) voldoende beoordeling bij de SOT trajecten.
Leerplicht	Prima samenwerking. Leerplicht kan vaker en beter door de school worden betrokken.
Jeugdhulpaanbieders	Met de meeste jeugdhulpaanbieders goed. Het is niet altijd bekend dat er jeugdhulp is. Jeugdhulp in de school is er weinig en is te hanteren.

Geen van de eerstelijns partners ondersteunt, begeleidt of helpt kinderen. Het SOT en de jeugdgezondheidszorg lijken elkaar slecht te vinden.

4.3 Samenwerking in de keten

Grijs gebied is klein

Voor de meeste scholen is helder wat de taakverdeling is tussen jeugdhulp en onderwijs in het algemeen. 'Ja, op zich is dat duidelijk.' Deze duidelijkheid echter garandeert geen goede samenwerking en ook zijn er 'dingen op het randje'. Belemmerende factoren zijn ouders die zorg mijden, privacywetgeving, onduidelijkheid over casusregie, wachttijden en gesteggel over wie diagnostiek moeten betalen bij 'grensgevallen', waarbij vooral intelligentieonderzoek genoemd wordt. 'Het duurt allemaal wel erg lang,' zegt een IB'er over hulp inzetten in het algemeen. 'Toen hebben we een IQ-test aangevraagd, maar die kregen we weer terug vanuit jeugdhulp.' Eén school noemt taalbarrières als reden waarom tussen ouders, onderwijs en jeugdhulp de ondersteuning niet goed op gang komt.

Gaat school te lang door?

Meerdere scholen benoemen dat ze misschien soms te lang wachten met het inschakelen van hulp: 'Wij gaan hier op school heel ver door in wat we denken zelf allemaal te kunnen. Het kan soms zo zijn dat we te lang doorgaan voordat we echt om hulp vragen. Dit kan een valkuil zijn.' 'Ik vind dat wij op tijd hulp in willen schakelen,' vertelt een IB'er: 'Maar ouders moeten er ook aan toe zijn. Als intern begeleiders zijn we hier enorm veel tijd aan kwijt. De ouder is in zo'n traject wel bepalend.' Een andere IB'er stelt: 'Wij schuiven soms te veel op richting jeugdhulp.' Een andere school zegt ook soms te lang door te gaan. Dit wordt herkend door de eerstelijns partners. Het dorpssteam geeft daarbij aan dat binnen de school de IB'er soms te laat wordt betrokken.

Zorgoverleg

Twee keer per jaar is de jeugdgezondheidszorg op de school voor overleg over zorgleerlingen. Daar sluit in de meeste gevallen de schoolconsulent van het dorpssteam bij aan. De leerlingen die worden besproken, worden zowel door de scholen als de eerstelijns partners geagendeerd. 'Meestal komen we uit op dezelfde leerlingen.' Het overleg is zonder ouders. Zonder toestemming, of als deze niet is gevraagd, kunnen leerlingen niet besproken worden. 'Soms breng ik anoniem iets in.' Het zorgoverleg dient meerdere doelen. 'We horen ook vaak welke nieuwe ontwikkelingen er bijvoorbeeld zijn.' Bij de vraag naar de opbrengst van het overleg zegt een IB'er: 'Het levert vooral korte lijntjes op. Zodat je weet waar je moet zijn.'

Er zijn meerdere scholen die het zorgteam graag willen uitbreiden met een schoolondersteuner. Ook de jeugdgezondheidszorg noemt het SOT op de vraag of het overleg met disciplines zou moeten worden uitgebreid. Het schoolondersteuningsteam hinkt daarin op twee gedachten. Enerzijds gaat het om de afstemming tussen de school en de hulpverlening en daar hoort het SOT niet bij. Anderzijds hebben ze bij pilots op scholen wel gemerkt dat ze stappen noemen waar de school nog niet aan had gedacht. Het schoolondersteuningsteam wil geen algemene aanwezigheid in de school: 'De SOT-ter moet geen verkapte IB'er worden, maar twee keer per jaar aansluiten bij het overleg is haalbaar en zorgt denk ik voor meer feeling met de school.' Het dorpssteam plaatst een kanttekening bij het toevoegen van een schoolondersteuner aan het externe halfjaarlijkse zorgoverleg. 'Vanuit de samenwerking snap ik dat goed. Vanuit ouders snap ik dat ze dat minder vinden, omdat er steeds meer mensen zijn die het over het kind hebben. Er is al zoveel angst onder de ouders. Ik denk dat het daar lastiger van wordt.' De schoolarts is gevraagd of leerplicht van toegevoegde waarde zou zijn: 'Ja, denk ik wel. Het wordt dan alleen wel heel erg groot. Niet voor elk kind zou dit nuttig zijn. Je moet het ook niet te groot willen maken.'

Volgens de jeugdgezondheidszorg is de opbrengst van het halfjaarlijkse zorgoverleg wisselend. 'Dan zie je elkaar meteen en kun je makkelijker onderling afspraken maken. Ik vind het soms wel lastig dat het alleen om de kinderen gaat die al bekend zijn. Voor nieuwe kinderen is er nog weinig op geen informatie bekend. Ik weet niet of dit dan de juiste manier is om het te bespreken en een plan te trekken.' De ouders en leerling zijn niet aanwezig bij het zorgoverleg.

Geen duidelijkheid casusregie

Alle scholen is gevraagd of de taak 'casusregie' een taak is die het dorpssteam uitvoert. De antwoorden lopen uiteen van 'ja' via 'het wisselt wie deze rol op zich neemt' naar 'nee'. Sommige scholen geven aan dat de IB'er vaak de casusregisseur is. 'Meestal ben ik dat zelf,' wordt genoemd en ook: 'Meestal ben ik degene die de regie oppakt en de gesprekken inplant. Ik heb nog niet meegemaakt dat dat vanuit het dorpssteam kwam.' Een school licht toe: 'Vaak is het een strategische afweging hoe we één en ander zo snel mogelijk geregeld krijgen. In alle gevallen merken we dat wij degene zijn die contact opnemen met alle partijen.' Een IB'er: 'Ik probeer als school regie te houden en als dat niet het geval is probeer ik heel erg te sturen op duidelijkheid wie dit wel heeft. School heeft zorgplicht.'

Een andere IB'er vertelt: 'Als het school gerelateerd is coördineert het samenwerkingsverband en in de andere gevallen ligt dit bij het dorpssteam. De afgelopen keren is dit goed gegaan.' Een school verwoordt de taakverdeling als volgt: 'Het dorpssteam coördineert de hulpverlening. Als school hou je wel vinger aan de pols op onderwijsgebied. Het dorpssteam heeft het overzicht.' Een school heeft een negatieve ervaring met een pittige casus: 'Ik ben benieuwd wie de casussen moet coördineren. In mijn voorbeeld van net hebben wij dat gedaan. We hebben alles geprobeerd, maar er was niemand die het overnam of wilde oppakken.' Ook een andere school geeft aan: 'We hebben meerdere gezinnen met multi problematiek. Wie de regie pakt is ingewikkeld. We zijn er de afgelopen twee jaar mee bezig geweest, want we lopen hier best vaak tegenaan. De regie is heel lastig. We hebben al eens me alle hulpverleners bij elkaar gezeten. De conclusie was dat het dorpssteam de regie zou moeten nemen.'

De JGZ vindt dat zij de rol als regisseur zouden moeten kunnen vervullen. 'Op dit moment komt dat eigenlijk niet voor. Ik vind wel dat je erbij betrokken moet zijn als partij wanneer je dit doet.' Het dorpssteam reageert op dat veel scholen ervaren dat zij de rol van casusregisseur vervullen: 'Dat snap ik. Wij zijn niet van de casusregie. We bieden geen hulpverlening. We kijken samen met ouders wat er nodig is en daar maken we een beschikking voor.'

De gemeente moet regie nemen in betere samenwerking

De scholen is gevraagd wat de verwachtingen van de gemeente zijn, namelijk 'wat zou de gemeente moeten regelen?' Uit de beantwoording blijkt dat voor een aantal scholen 'gemeente' gelijk staat aan 'dorpssteam'. Dit komt vaker voor in gesprekken met alleen de intern begeleider(s) dan wanneer er ook een directeur of schoolleider deelneemt aan het gesprek.

Er wordt van de consulent verwacht dat er meer verbinding, afstemming en samenwerking komt. Andere scholen zien de gemeente en dorpssteam als twee verschillende partijen. Deze IB'er zegt: 'De verbinding tussen alle partijen met name. De samenwerking moet echt meer tot stand komen.' Een directeur benoemt: 'Het zou goed zijn als de gemeente regie neemt en bijdraagt aan goede samenwerking en zicht op mogelijkheden.' 'Er is te veel discussie over waar het geld vandaan moet komen,' wordt ook gezegd. Dat zou een IB'er graag anders zien en de gemeente zou daarin een rol kunnen spelen. Andere scholen noemen dat de gemeente een voortrekkersrol zou moeten vervullen in het verbeteren van de samenwerking, 'want je hoort dat het nu niet loopt.' Een directeur denkt dat het zou helpen als de gemeente positie bepaalt.

Analyse

In de regio wordt de onduidelijkheid van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen jeugdhulp en onderwijs als belemmering gezien voor samenwerking, waardoor de juiste ondersteuning voor de leerling niet tot stand komt. Uit dit onderzoek blijkt dat voor scholen er slechts een klein grijs gebied is van wie waarvoor verantwoordelijk is, namelijk de bekostiging van IQ onderzoek. Wel is er bij meerdere of complexe hulpvragen soms onduidelijkheid over casusregie en over wie betaalt. Van de gemeente wordt meer regie verwacht. Vaak gehoord is dat scholen soms 'te lang zelf doorgaan'. Dit wordt door een aantal scholen en eerstelijns partners beaamt. Het wordt uit dit onderzoek niet duidelijk hoe het juiste moment voor het inschakelen van jeugdhulp wordt bepaald. Het oordeel dat jeugdhulp eerder had moeten worden ingezet, wordt vooral achteraf geveld.

4.4 Rol van schoolbestuur, samenwerkingsverband en de invoering van Passend Onderwijs

Schoolbestuur niet van invloed

De scholen hebben niet het idee dat het voor het jeugdhulpgebruik uitmaakt onder welke schoolbestuur ze vallen. Er zijn wel scholen die benoemen dat de visie op ondersteuning of de middelen voor ondersteuning in de school wat kunnen verschillen per schoolbestuur.

Geen antwoord op de rol van het samenwerkingsverband

Bij de vraag of er een relatie is tussen het jeugdhulpgebruik en het samenwerkingsverband waar scholen toe behoren, blijkt dat – net als bij ‘de gemeente en het dorpssteam’ – voor een aantal IB’ers ‘het samenwerkingsverband’ min of meer hetzelfde is als ‘het schoolondersteuningsteam’. Bijna alle scholen vallen onder hetzelfde samenwerkingsverband. Een schoolleider zegt over SWV ZOUT: ‘Ik ken alleen die van ons en dat loopt prima.’ ‘Ik denk dat we best blij mogen zijn met ons samenwerkingsverband’, zegt een IB’er over een ander samenwerkingsverband. Een IB’er zegt ‘Wij hebben natuurlijk een specifieke manier van lesgeven en visie over gezondheid van kinderen en die verandert niet door het samenwerkingsverband.’ Meerdere scholen noemen dat ze vooral graag zelf geld krijgen, keuzes maken en eigenaarschap nodig hebben.

Verdeeldheid over meer jeugdhulp door passend onderwijs

Scholen hebben verschillende meningen over of er door passend onderwijs meer kinderen met een behoefte aan jeugdhulp in het regulier onderwijs zitten. Een school vertelt dat de schoolondersteuners minder kunnen bieden, dan wat de school in het verleden met ‘de rugzakjes’²⁸ kon organiseren aan ondersteuning: ‘We kunnen hierdoor minder kinderen in school houden dan in het verleden.’ Ook een andere school benoemt dit: ‘Ja, wij zien een tegengestelde beweging. We kunnen minder kinderen op school houden door een wijziging in de financiering, het verdwijnen van de rugzakjes.’ Een andere school zegt altijd inclusiviteit hoog in het vaandel te hebben gehad. Deze school ziet geen verschil tussen de situatie voor en na de invoering van de Wet Passend Onderwijs. Een aantal scholen benoemt dat er meer van de school gevraagd wordt nu er meer kinderen in het reguliere onderwijs blijven. Een andere school onderbouwt: ‘Ja, we zetten nu vaker een arrangement in om een kind te kunnen behouden in de school.’ De vraag of dit ook tot meer jeugdhulp onder schoolpopulatie leidt blijft onbeantwoord.

Een IB’er legt uit waarom zij meer jeugdhulp ziet: ‘Je houdt kinderen langer bij je en die lopen uiteindelijk vast. Je probeert langer uit en vervolgens ga je naar jeugdhulp. Doordat er meer problematiek in een groep is denk ik dat kinderen eerder overprikkeld raken. Hierdoor heb je eerder signalen. En we hebben mondige ouders...’ Ook een andere IB’er vertelt over het effect van Passend Onderwijs op alle leerlingen: ‘Er zijn meer kinderen op school waar iets mee aan de hand is en dat heeft invloed op de rest van de groep.’ Oplossingen dragen een aantal scholen ook aan, zoals kleinere klassen, meer expertise bij de leerkrachten, meer hulp in de school en het geld voor zorgleerlingen verdelen over de scholen.

Analyse

Dat scholen geen invloed zien van het schoolbestuur op het jeugdhulpgebruik, komt overeen met de conclusie uit de data-analyse hierover. De vraag naar de invloed van het samenwerkingsverband op het jeugdhulpgebruik blijft in de interviews onbeantwoord. Over de invloed van de invoering van Passend Onderwijs op het jeugdhulpgebruik bestaan verschillende ideeën, waarbij het effect op jeugdhulpgebruik niet duidelijk wordt.

²⁸Het rugzakje is een verouderd begrip in het onderwijs in Nederland. Het was tot het schooljaar 2014-2015 de populaire benaming voor de regeling voor leerlinggebonden financiering (LGF), welke door het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap was ingesteld. (Bron: Wikipedia).

Hoofdstuk 5, Conclusies

In dit hoofdstuk wordt de hoofdvraag beantwoordt. Daarbij staat het derde deel centraal: **komen er factoren naar voren die een relatie hebben met het jeugdhulpgebruik?**

Deel 1 van de hoofdvraag is **a) Welke extra informatie over jeugdhulpgebruik is te halen uit de cijfers over het jeugdhulpgebruik van leerlingen die wonen en naar de basisschool gaan in de gemeente Utrechtse Heuvelrug?** Deze vraag wordt beantwoord in de data-analyse (hoofdstuk 2). De data-analyse heeft veel extra informatie heeft opgeleverd. Hoofdstuk 3 en 4 geven antwoord op het tweede deel van de hoofdvraag **b) Wat is het verhaal achter de cijfers volgens basisscholen en eerstelijns partners kijkend naar factoren in en rondom de school?**

Data-analyse

De data-analyse geeft een schat aan feitelijke informatie. Voor de beantwoording van de de vraag 'Op zoek naar factoren die van invloed zijn op het jeugdhulpgebruik', zijn drie factoren gevonden die een verband hebben met het jeugdhulpgebruik. Het is geen enkelvoudig verband, zoals bijvoorbeeld 'hoe hoger x, hoe lager het jeugdhulpgebruik.' Uit het onderzoek komt dat voor de sociaal economische status van de wijk waar de school staat, voor het aantal SOT-trajecten en voor de omvang van de school geldt dat de scholen met – voor de gemeente Utrechtse Heuvelrug – gemiddelde waarden de scholen zijn met gemiddeld jeugdhulpgebruik. De scholen met een hoge of lage waarde voor SES, SOT-trajecten en omvang, hebben meestal een laag of juist een hoog jeugdhulpgebruikpercentage.

In de school

De vraag welk jeugdhulppercentage 'goed' is, wordt met dit onderzoek niet beantwoord. Ook komt uit het kwalitatief onderzoek geen verklaring voor de verschillen tussen het jeugdhulpgebruik per basisschool. Scholen geven over het algemeen aan 'te doen wat nodig is' voor de populatie die ze in huis hebben, waarbij het aantal zorgleerlingen kan fluctueren. Er is een stroom jeugdhulpgebruik is die niet in beeld is bij de gemeente Utrechtse Heuvelrug, omdat ouders deze zelf bekostigen. De omvang is onbekend. Er is volgens de scholen een positieve samenhang tussen dat een (groot) deel van de ouders jeugdhulp financiert met een hoge sociaaleconomische status van de ouders.

Uit het kwalitatieve onderzoek blijkt dat er voor Utrechtse Heuvelrug geen sprake is van een verband tussen het jeugdhulpgebruik en achtereenvolgens het aantal VVE-leerlingen, het schoolverzuim of het aantal thuiszitters. Deze zijn voor alle scholen namelijk zeer laag/klein.

Verwijzen

Voor de IB'ers is duidelijk hoe ouders en leerlingen te verwijzen. Grofweg wordt het dorpssteam betrokken of geadviseerd aan ouders bij problemen die thuis spelen en schakelt de school het schoolondersteuningsteam in als ze handelingsverlegen zijn. De JGZ is wellicht onderbenut. Het is niet onderzocht of het van de verwijzer afhangt of en welke jeugdhulp wordt ingezet.

Het wordt niet duidelijk wat het aandeel van de scholen is in het in gang zetten van jeugdhulp. Wel is duidelijk dat er verschillen zijn per school, naar de inschatting van de IB'ers. Het is opvallend dat door de hele keten - zoals ook in het volgende hoofdstuk duidelijk wordt- privacywetgeving als een grote belemmering voor samenwerking, het inzetten van jeugdhulp en het afstemmen ervan wordt gezien. Geen van de eerstelijns partners ondersteunt, begeleidt of helpt kinderen.

Samenwerking

Over de samenwerking met het schoolondersteuningsteam en leerplicht zijn scholen eensgezind tevreden. De beoordeling van de jeugdgezondheidszorg is het meest unaniem (zevens en achten), echter er zijn vraagtekens bij de toegevoegde waarde. Omdat de beoordeling van de samenwerking van het dorpssteam, als enige eerstelijns partner, wel sterk uiteenloopt, was het mogelijk om een verband met de hoogte van het jeugdhulpgebruik te onderzoeken. Er is geen verband gevonden.

In de regio wordt de onduidelijkheid van rollen, taken en verantwoordelijkheden tussen jeugdhulp en onderwijs als belemmering gezien voor samenwerking, waardoor de juiste ondersteuning voor de leerling niet tot stand komt. Uit dit onderzoek blijkt dat voor scholen er slechts een klein grijs gebied is van wie waarvoor verantwoordelijk is, namelijk de bekostiging van IQ onderzoek. Wel is er bij meerdere of complexe hulpvragen soms onduidelijkheid over casusregie en over wie betaalt. Van de gemeente wordt meer regie verwacht. Vaak gehoord is dat scholen soms 'te lang zelf doorgaan'. Dit wordt door een aantal scholen en eerstelijns partners beaamt. Het wordt uit dit onderzoek niet duidelijk hoe het juiste moment voor het inschakelen van jeugdhulp wordt bepaald. Het oordeel dat jeugdhulp eerder had moeten worden ingezet, wordt vooral achteraf geveld.

Andere invloeden

Dat scholen geen invloed zien van het schoolbestuur op het jeugdhulpgebruik, komt overeen met de conclusie uit de data-analyse hierover. De vraag naar de invloed van het samenwerkingsverband op het jeugdhulpgebruik blijft in de interviews onbeantwoord. Over de invloed van de invoering van Passend Onderwijs op het jeugdhulpgebruik bestaan verschillende ideeën, waarbij het effect op jeugdhulpgebruik niet duidelijk wordt.

Beantwoording hoofdvraag

Welke factoren hebben een relatie met het jeugdhulpgebruik?

Er is een patroon te ontdekken bij het combineren van de hoogte van het jeugdhulpgebruik met achtereenvolgens: het aantal trajecten schoolondersteuning, de sociaaleconomische status van de wijk van de school en het aantal leerlingen van de school. Er komt een profiel van stabiele gemiddelde scholen naar voren, van vijf scholen die gemiddeld scoren op zowel jeugdhulpgebruik als op alle drie genoemde factoren.

Dat het aantal leerlingen met een VVE-indicatie, het aantal thuiszitters en de subjectieve hoogte van het schoolverzuim geen aantoonbare relatie hebben met het jeugdhulpgebruik in Utrechtse Heuvelrug, wil niet zeggen dat dat in andere plaatsen ook zo is. De reden voor het ontbreken van een verband is namelijk dat alle scholen op deze factoren hetzelfde scoren, namelijk laag/klein. Datzelfde geldt voor geen relatie met het 'hebben van een aandachtsfunctionaris meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling' en voor 'het gebruik van de verwijfsindex.'

Er is geen relatie tussen de hoogte van het jeugdhulpgebruik met de ervaringsjaren van de IB'ers, de waardering van de samenwerking met het lokale team (sociale dorpssteams) en het schoolbestuur waar de school toe behoort.

Hoofdstuk 6, Aanbevelingen

Dit hoofdstuk kent drie onderdelen. Ten eerste zijn er de meer traditionele aanbevelingen, in de vorm van een lijst met verbeterpunten die voortkomen uit het onderzoek. Voor context en samenhang zijn deze aanbevelingen ingedeeld naar de zeven adviezen voor de aansluiting onderwijs-zorg-jeugdhulp van het landelijke programma 'Met andere ogen'²⁹. Ten tweede is er een verbeterplan, dat een oproep is voor een grootse en meeslepende culturele verschuiving in onderwijs-jeugd-zorg om de ontwikkeling van kinderen recht te doen. Als laatste worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Verbeterpunten

Onderstaand de zeven adviezen van de landelijke aanpak 'Met andere ogen'. De aanbevelingen van dit onderzoek zijn naar deze adviezen gecategoriseerd.

1. Verbreden van teams. Samenstelling van een zorgteam naar de behoefte van de school en wijk. Echte samenwerking tussen verschillende expertises. Voortdurende professionalisering en ontwikkeling.
 - De aanbeveling is om het zorgteam uit te breiden, het meerdere duidelijke doelen te geven en de effectiviteit te vergroten. Hierbij een voorstel van hoe dit er uit zou kunnen komen te zien:

Op iedere school wordt twee keer per jaar een zorgteam georganiseerd, waarbij altijd de vaste schoolconsulent en contactpersoon van de jeugdgezondheidszorg aanwezig zijn. De komende twee jaar sluit een vaste schoolondersteuner aan op iedere school. De leerplichtambtenaren wegen af of er scholen zijn waar hun aanwezigheid bij het zorgteam mogelijk van meerwaarde is. Zij sluiten voor twee jaar aan bij de scholen die zij kiezen en drie willekeurige andere scholen. Het zorgteamoverleg krijgt drie doelen: ontwikkelingen delen, leren van en met elkaar en, als tweede deel van het overleg, het bespreken van wat nodig is voor leerlingen over wie zorgen zijn, waarbij ouders en indien mogelijk leerlingen zijn uitgenodigd.
 - Er zijn slechts twee scholen met een getrainde Aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. De aanbeveling is om op iedere school en bij alle eerstelijns partners medewerkers te scholen in het signaleren en handelen bij vermoedens van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Alle medewerkers van scholen en eerstelijns partners moeten blijvend worden geschoold in de Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld. Zodoende wordt de kans kleiner dat kinderen die te maken hebben kindermishandeling niet of laat in beeld komen en wordt ook sneller en beter duidelijk wanneer van mishandeling géén sprake is.
 - De verwijzindex wordt nauwelijks gebruikt. Tegelijkertijd geven de schoolleiders en intern begeleiders aan dat ze soms niet weten dat of welke jeugdhulpaanbieders actief zijn, wat ze nadelig vinden voor de leerling. De verwijzindex kan bijdragen aan het identificeren van de betrokkenen bij een gezin.
2. Inperken van onderwijsvrijstellingen 5a. Om te voorkomen dat deze verklaringen (door jeugdartsen) ten onrechte worden afgegeven of ze te gemakkelijk worden verlengd, adviseren we het vierogen-principe breed toe te passen en het uitgangspunt 'nee, tenzij' te hanteren

Onderwijsvrijstellingen zijn geen onderwerp van dit onderzoek geweest.

3. Betrekken ouders en kinderen is essentieel om resultaat te behalen. Om tot een effectieve aanpak te komen en/of een passende plek te vinden voor het kind, is de betrokkenheid van ouders en kind essentieel. Als zij niet achter de aanpak staan of ontevreden zijn over de plek, dan is het geen duurzame oplossing. Ouders hebben veel expertise als het gaat om de omgang met hun kind, dit wordt niet altijd voldoende benut.

²⁹ www.aanpakmetandereogen.nl Rapport 'Mét andere ogen'. Advies voor versnelling en bestendiging van de samenwerking onderwijs-zorg-jeugd.

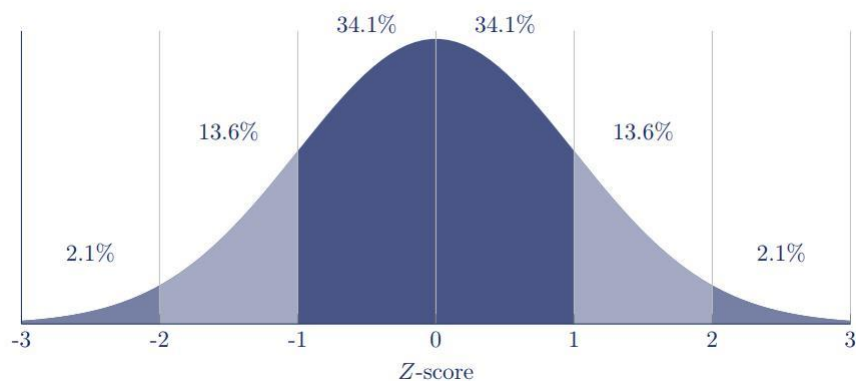
- Bij het bespreken van de zorgen door school met ouders, zou altijd ruimte moeten zijn voor de zienswijze van de ouders, wat zij al hebben geprobeerd (en wat wel en niet hielp), of zij denken dat ondersteuning nodig is en zo ja, wat voor ondersteuning.
 - 'Nothing about us, without us' is een leuze die het meest gebruikt wordt door mensen met een beperking, maar die ook zeer goed samenvat wat in onderwijs-zorg-jeugdhulp de normaalste zaak van de wereld zou moeten zijn. Dus: ouders en de leerling (als dat qua leeftijd mogelijk is) zijn aanwezig en staan centraal in besprekingen over of en welke hulp nodig is en de voortgang en evaluatie ervan. Ook bij casusevaluaties is de aanwezigheid van ouders en de leerling nodig. Uitzondering zijn vragen van professionals aan elkaar als zij zelf handelingsverleggen zijn, dus (anoniem) advies vragen over wat te doen, of reflectie op hun handelen (interview).
4. Brede afspraken over jeugd onder regie van de gemeente. Het is het van belang om op lokaal/regionaal niveau te komen tot een gezamenlijke visie, vertaald in bindende afspraken. In de gemeenten/regio's moet het gebeuren. Daar moeten partijen elkaar vinden en daar moet een fijnmazig netwerk ontstaan van partijen die zich gezamenlijk inzetten voor het hogere doel: de ononderbroken ontwikkeling van elk kind. De gemeente kan een cruciale verbindende rol spelen in de totstandkoming van een gedeelde visie, als hoeder van het algemeen belang. Er is een breed gedragen oproep aan gemeenten om een grotere rol op zich te nemen bij de aansluiting onderwijs, zorg en jeugd.
- Ook voor Utrechtse Heuvelrug (of Zuid Oost Utrecht) is bovenstaande oproep van toepassing.
 - Onderdeel van regie nemen, is het regionale programma 'coördinatie van zorg'. Doel is om in de jeugdketen te zorgen voor de duidelijkheid en de vaardigheden voor effectieve casusregie. Daarmee wordt een aanbeveling uitgevoerd, voor deze is gedaan.
 - Als onderdeel van brede afspraken, kan het samenwerkingsverband het voortouw nemen in het gesprek over de extra ondersteuning die scholen zouden kunnen bieden, om te komen tot een dekkend aanbod van extra ondersteuning in het regulier onderwijs.
5. Monitoring op het niveau waarop gezamenlijke afspraken zijn gemaakt. Naast landelijke monitoring is het erg belangrijk om lokaal/regionaal een goede monitor in te richten. Als partijen samen steeds beter willen worden, is monitoring daarbij een belangrijk instrument om te weten wat wel en wat niet werkt. Om als deelnemers tot een lerende organisatie, (deel)gemeente of regio te komen is het van belang om de monitoring te richten op het niveau waarop de gezamenlijke afspraken gemaakt zijn. Dit kan een gemeente of een regio zijn. Daarnaast kan een gemeente ook monitoren in wijken of deelgemeenten. Partners en professionals moeten geraakt worden door de resultaten in hun omgeving; geraakt worden door de resultaten van de monitor.
- Voor alle aanbevelingen die worden uitgevoerd, is zinvolle, slimme monitoring nodig waardoor kan worden gemeten of de doelen worden gehaald.
 - Het advies is om de data die voor handen is te delen in de keten. Concreet is de aanbeveling om ieder jaar iedere school een factsheet te sturen, zoals deze voor dit onderzoek is ontwikkeld.
6. Budgetten en beleid moeten poreuze randen hebben. We adviseren de regio's ondertussen ook zelf actief te zoeken naar mogelijkheden om flexibeler om te gaan met budgetten. Ga met de vertegenwoordigers van de verschillende financieringsstromen om tafel en kijk naar mogelijkheden voor bijvoorbeeld groepsfinanciering i.p.v. individuele financiering. Of het instellen van een gezamenlijk doorbraakbudget, waar geld vanuit de verschillende financieringsstromen wordt samengebracht om stagnatie bij discussiegevallen te voorkomen. Professionals op de werkvloer moeten het mandaat hebben om dit doorbraakbudget snel in te zetten wanneer nodig. Gesprekken over gezamenlijke financiering vragen om openheid van alle partners, bijvoorbeeld over de inzet van onderwijsondersteuning op school. Daarnaast vraagt het om een gedeelde visie en onderling vertrouwen.

- Aanbeveling is om, in reactie op de conclusie dat er soms onduidelijkheid is over de financiering, bovenstaand advies te realiseren in Utrechtse Heuvelrug/Zuid Oost Utrecht.
7. De coalitie dienend aan de regio's. De landelijke coalitie bestaat uit achttien partijen die zich hebben verenigd op bestuurlijk- en ambtelijk/medewerkers niveau om de aansluiting onderwijs-jeugd(zorg) te verbeteren. De landelijke coalitie moeten de regio dienen en niet andersom.

Dit advies is niet van toepassing op dit onderzoek.

Verbeterplan 'Normaliseren waar het kan, jeugdhulp als het echt nodig is'.

Het centrale woord in het verbeterplan is 'normaal'. Ter inleiding de afbeelding van de normaalverdeling. Als je bijvoorbeeld de lengte van een heleboel Nederlandse jongens van 9 jaar opmeet, dan zul je zien dat de meeste jongens een lengte dichtbij het gemiddelde hebben (maximaal één 'standaardafwijking'). Er is vervolgens een redelijk grote

groep jongens duidelijk groter of kleiner dan het gemiddelde en een klein percentage van de jongens is extreem langer of korter dan de anderen (meer dan twee 'standaardafwijkingen' van het gemiddelde). De normaalverdeling introduceer ik om het nadenken over wat 'normaal' is in gang te zetten.

Kinderen ontwikkelen zich cognitief, sociaal-emotioneel en motorisch met horten en stoten. Door bij heel veel kinderen metingen te doen, krijgen we een idee van het verloop, het gemiddelde en de bandbreedte van allerlei onderdelen van de ontwikkeling op bepaalde leeftijden: de normaalverdeling. Naar de ontwikkeling van kinderen zijn ook talloze andersoortige onderzoeken gedaan. Zo weten we dat op bepaalde leeftijden door kinderen ontwikkelingsprongen worden gemaakt, waarbij vaardigheden worden geleerd en inzichten worden verworven, wat effect op hun interactie met hun ouders en met andere kinderen, bijvoorbeeld in de klas. Langs welke lijn de kinderen zich ontwikkelen en wat de uitkomst zal zijn laat zich lastig voorspellen. 'Kinderen zijn net toverballen' is iets om in het achterhoofd te houden.

Veel mensen hebben een aardig idee op welke leeftijd het gebruikelijk is dat kinderen leren lopen. Voor veel andere aspecten die een rol spelen in de ontwikkeling van kinderen vereist het een opleiding en specifieke ervaring om de fijne kneepjes van de ontwikkeling van kinderen in de vingers te krijgen. Zeker als je met groepen kinderen werkt en moet signaleren als er iets in de ontwikkeling niet goed gaat. Als een kind veel afwijkt van leeftijdsgenoten, broertjes of zusjes kunnen er meerdere redenen zijn:

- Het kind ontwikkelt zich op zijn eigen manier, waarbij het (veel) afwijkt van het gemiddelde;
- Het kind blijft achter in zijn ontwikkeling op één of meer vlakken (ontwikkelingsachterstand) door een belemmering. Deze belemmering kan een omgevingsfactor zijn, iets dat van het kind is, of allebei;
- Het kind vertoont afwijkend gedrag, eventueel ten opzichte van hoe het kind zich eerder gedroeg, dat niet duidt op een ontwikkelingsachterstand.

Onderscheid maken tussen deze drie redenen voor een (mogelijke) ontwikkelingsachterstand is een hele klus. En er speelt mogelijk nog veel meer mee, zoals genetische factoren, de kwaliteit van de opvoeding, gebeurtenissen in het leven van het kind, een ziekte of een fysieke beperking. Met landelijk één op de tien kinderen op ieder moment van tijd met jeugdhulp (dus niet één op de tien gedurende hun totale jeugd), lijkt het erop dat we nogal veel ontwikkelingspaden en gedrag van kinderen niet (meer) normaal vinden. Of dat normaal of gemiddeld niet goed genoeg is, maar alle potentieel van een kind moet worden opgespoord en

verzilverd. Dit zorgt voor verwachtingen en druk bij kinderen, wat in zichzelf voor problemen bij kinderen kan zorgen. Evenals diagnostiek, vanwege het leven met een 'label'. Diagnostiek leidt tot jeugdhulp, vanwege de neiging om te behandelen als logische volgende stap. Jeugdhulp leidt ook tot jeugdhulp. Niet alleen omdat hulp krijgen ook een bepaalde belasting met zich meebrengt die het leven van kinderen en gezinnen met al zijn goede intenties soms verzwaard of ontwricht. Maar ook omdat als resultaat uitblijft jeugdhulp vaak leidt tot steeds langere en ingrijpendere hulp. Om er voor te zorgen dat specialistische jeugdhulp met voldoende tijd en expertise en zonder wachttijden beschikbaar blijft voor de paar procent kinderen die er uit noodzaak wél baat bij hebben, moet er wat veranderen!

- 1) Als eerste kunnen leerkrachten, intern begeleiders en eerstelijns partners met de volgende dingen aan de slag: anders kijken, luisteren naar kind en ouders en ondersteunen door aandacht. Anders kijken vereist van verschuiving van 'doen wat nodig is', naar 'niets doen, tenzij het nodig is' als eerste neiging.

Leerkrachten hebben veel kennis en ervaring van de normale ontwikkeling van kinderen, die niet altijd bewust is. Hulpverleners focussen soms te veel op de afwijkingen. Weten we nog wel wat normaal is? Voor anders kijken is bewuste kennis van de ontwikkeling van kinderen en het gedrag dat dit bepaalde fases met zich meebrengt bij het individuele kind en in de klas nodig, zonder daar een langdurige, diepgaande studie voor nodig is.

Het zou mooi zijn om bij kleine zorgen eerst zes weken niets te doen of/daarna zes tot acht weken te investeren in wekelijks één op één contact met de leerling. De verwachting is dat dit al heel veel oplost. Een mogelijke good practice is het JOT (Jenaplan OndersteuningsTeam) van De Dolfijn, die de werkwijze van één op één aandacht hanteert met interne coaches die leerlingen ondersteunen. Jeugdhulp heeft voor- en nadelen en geen gegarandeerde uitkomsten. Als ouders graag jeugdhulp willen, is het goed de voor- en nadelen door te nemen.

Vragen die kunnen helpen om tot een andere werkwijze te komen:

- Wat wil het kind zelf? Wat willen de ouders? Wat kunnen zij zelf bijdragen?
- Hoe wegen we af of er iets moet veranderen aan (of we moeten ingrijpen op) de manier waarop het kind leeft, woont, leert, beweegt, communiceert of speelt? -> En als er iets anders moet, is jeugdhulp dan het juiste middel?
- Is het nodig om te weten wat de oorzaak is van de (zorgelijke?) afwijking? -> Is dit te achterhalen? En is wat daar voor nodig is in verhouding tot de gevolgen van de (weg naar) de diagnose?
- In hoeverre wordt het kind belemmert in zijn dagelijks functioneren? En/of hebben wij last van het kind?
- Moeten we het kind behandelen of het onderwijs en de opvoeding aanpassen aan het kind?
- Kan het ondersteunen van de ouders negatieve omgevingsfactoren oplossen en daarmee het kind helpen?

- 2) Er zou weer onderscheid moeten zijn tussen jeugdhulp en specialistische jeugdhulp. Zodat jeugdhulp de 95% van de kinderen kan bedienen, die enigszins worden belemmerd in hun dagelijks welzijn en functioneren. En specialistische jeugdhulp er is voor kinderen met specialistische hulpvragen. Daarbij is van groot belang dat jeugdhulp niet wordt ingezet als effectief kan zijn, maar ook pas als zeker is dat oplossing niet ligt bij de leerkracht, de opvoeding of de problemen van de ouders.
- 3) Het derde en laatste punt van dit 'masterplan', als jeugdhulp écht nodig is, draait om deze vraag: Hoe zorgen we er voor dat we vooraf de kans op succesvolle hulpverlening zo groot mogelijk is? In dit rapport is het succespercentage van de jeugdhulp geïntroduceerd, ofwel: het Eerste Keer Goed percentage. Dit percentage is te laag. Te veel kinderen doen we te lang jeugdhulp aan, terwijl de effectiviteit steeds lager wordt en het vertrouwen van kind en gezin erin doorgaans afneemt. De kunst is leerlingen met hun hulpvraag (en met hun ouders) beter te matchen met de jeugdhulpverlening (en -hulpverlener) qua bejegening en hulpverleningsmethodiek. Daarbij is soms casusregie nodig. Het vergroten van kennis bij de zorgteams over het zorglandschap en verwijsroutes is daarvoor een randvoorwaarde. Vertraging in de keten is schadelijk, dus dat moeten voorkomen worden. Dat geldt voor ook voor vertraging vanwege gesteggel over financiën.

Vervolgonderzoek

Er zijn veel factoren waarbij het onderzoek geen uitsluitsel geeft over een verband met het jeugdhulpgebruik, maar er wel genoeg aanwijzing is voor een mogelijke samenhang met het jeugdhulpgebruik. Daarom is de aanbeveling tot vervolgonderzoek. Het gaat om:

- De mate waarin de school alle (zorg- en achterstands)leerlingen in beeld heeft;
- Het aantal leerlingen dat instroomt gedurende de basisschoolperiode;
- Het aantal leerlingen dat toelaatbaar zou zijn (geweest) in het sb(a)o/so;
- Het aantal kinderen van multiproblemegezinnen op school;
- Het aantal leerlingen met een onderwijsperspectiefplan;

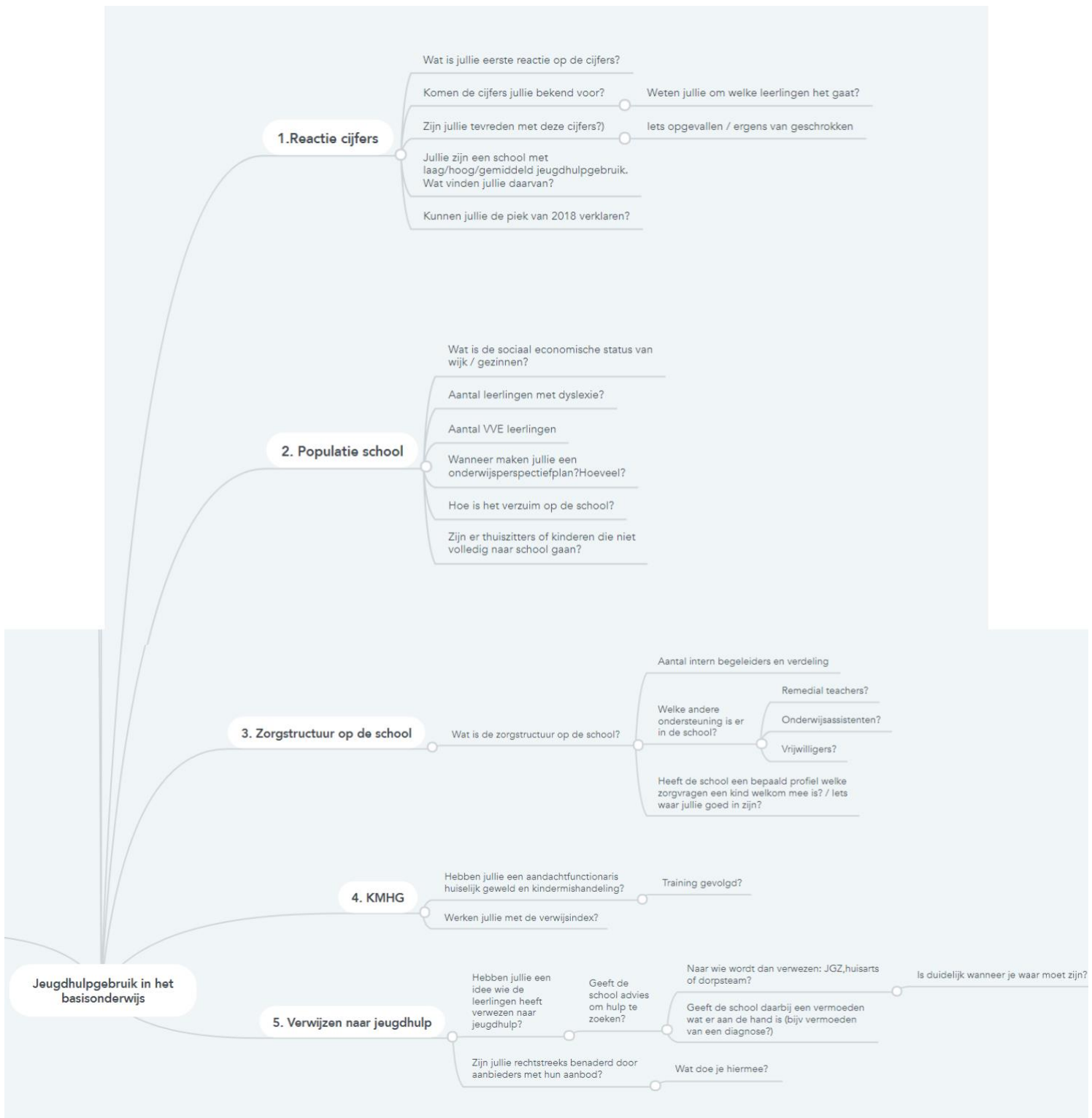
Het is op basis van dit onderzoek niet mogelijk een uitspraak te doen over de kwaliteit van de zorgstructuur. Hoewel er geen relatie is gemeten tussen de ervaringsjaren van de IB'ers met het jeugdhulpgebruik, geeft dit onderzoek wel aanleiding om nader te kijken naar de rol, visie, taken, vaardigheden en werkwijze van de intern begeleiders. Ook is de visie van de school op (normale en afwijkende) ontwikkeling van de leerlingen niet bij iedere school (onuitgesproken) hetzelfde, evenals het moment waarop men ondersteuning of diagnostiek nodig acht en op welke hulp de hoop vervolgens wordt gevestigd door zowel de school als de verwijzers. Onderzoek naar deze onderwerpen zou ook van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Bijlagen

Bijlage 1, Lijst met scholen en ketenpartners die hebben meegewerkt

School
Basisschool De Uilenburcht
Basisschool De Zonheuvel
Basisschool Gisbertus Voetius
Basisschool Valkenheuvel
Christelijke Basisschool Coolsma
Christelijke Basisschool De Hoeksteen
Christelijke Basisschool De Regenboog
Christelijke Basisschool Wilhelmina
Daltonschool Nicolaas
De Kring
De Sterrenboog (voorheen Hoog Moersbergen)
De Wijngaard
Gemeente Utrechtse Heuvelrug, leerplicht
GGD regio Utrecht, jeugdgezondheidszorg
Protestants Christelijke Basisschool De Schakel
Samenwerkingsverband ZOUT, schoolondersteuningsteam (SOT)
Sociale Dorps teams Utrechtse Heuvelrug
Vrije School Driebergen
WereldKidz De Ontdekkingsreis
WereldKidz Dolfijn
WereldKidz Kameleon
WereldKidz Meander
WereldKidz Meent
WereldKidz Merseberch
Leerplicht gemeente Utrechtse Heuvelrug
Sociale Dorps teams Utrechtse Heuvelrug
Jeugdgezondheidszorg GGD regio Utrecht
Schoolondersteuningsteam (SVW ZOUT)

Bijlage 2, Mindmap en vragenlijst basisonderwijs

8. Relatie jeugdhulpgebruik met...

Schoolbestuur
Samenwerkingsverband
Passend Onderwijs

7. Jeugdhulp versus onderwijs

Taakverdeling duidelijk onderwijs-jeugdhulp
Hoe ver gaat de taak van de school?
Wat verwacht je dat de gemeente regelt en betaald?

6. Samenwerking in de keten

Met wie hebben jullie contact?
Rapportcijfer samenwerking?
Waarover en hoe vaak contact?
Wat kan beter?

Jeugdgezondheidszorg

Met wie hebben jullie contact? Is dit een vaste persoon?

Wat doen de SOT-ers? / Duidelijk wanneer inzetten?

Is een vaste persoon wenselijk?

Rapportcijfer samenwerking?

Wat kan beter?

Schoolondersteuners

Zijn er contacten?

Tevreden over?

Leerplicht

Is de aanwezigheid te hanteren?

In de school aanwezig?

Zijn jullie tevreden over de samenwerking?

Worden jullie op de hoogte gehouden van de voortgang van de hulp?

Worden jullie betrokken bij de hulpverlening/ één kind één plan/ uitgenodigd bij gesprekken?

Zijn er kinderen met een gezinsvoogd? Dus kinderen die onder toezicht staan van jeugdbescherming/SAVE?

Jeugdhulpaanbieders

Speelt privacy een rol in de samenwerking?

Is de aanwezigheid in de school?

Informatie en advies over wat er aan de hand kan zijn

Informatie en advies over hoe met het kind om te gaan

Informatie en advies over welke hulp passend is

Doet de jeugdconsulent dit wel?

Begeleiden van het kind

Ondersteunen van ouders

Casusregie

Indicatie stellen?

Wat zijn taken (lijst)?

Rapportcijfer samenwerking?

Wat kan beter?

Is er een vaste contactpersoon?

Dorpsteam

Wie zijn erbij?

Hoe vaak komen jullie bij elkaar?

Wat is de werkwijze?

Wat kan beter?

Hebben jullie periodiek overleg met externen in de school? Een soort zorgteam?

Bijlage 3, Voorbeeld factsheet basisschool & toelichting

Factsheet jeugdhulpgebruik basisonderwijs deel 1

Basisschool

1. Aantal trajecten en leerlingen met hulp

Jaar	Aantal trajecten	Aantal leerlingen met hulp
2017	36	25
2018	46	33
2019	22	19

2. Groeipercentsaantal trajecten en leerlingen met hulp in vergelijking tot gemiddelde

Jaar	% Groei aantal trajecten	Gemiddelde groei aantal trajecten alle basisscholen	% Groei aantal leerlingen met hulp	Gemiddelde groei aantal leerlingen met hulp alle basisscholen
2018	28%	32%	32%	28%
2019	-52%	-28%	-42%	-19%

3. Trajecten per leerling met hulp in vergelijking tot gemiddelde

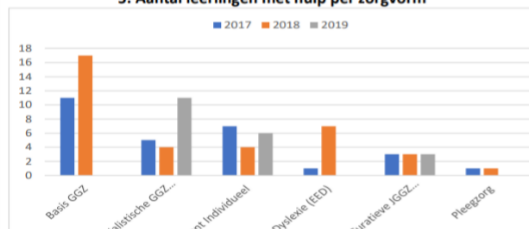
Jaar	Trajecten per leerling met hulp	Gemiddeld aantal trajecten per leerling met hulp alle basisscholen
2017	1,44	1,38
2018	1,39	1,42
2019	1,16	1,27

4. Percentage leerlingen met hulp in vergelijking tot gemiddelde van schoolorganisatie en totaal

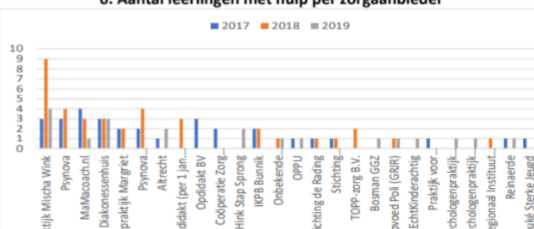
Jaar	% leerlingen met hulp	Gemiddeld % leerlingen met hulp van schoolbestuur*	Gemiddeld % leerlingen met hulp alle basisscholen
2017	7%	9%	8%
2018	10%	11%	11%
2019	5%	8%	9%

* dit percentage van het schoolbestuur betreft enkel de scholen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug

5. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm

6. Aantal leerlingen met hulp per zorgaanbieder

Factsheet jeugdhulpgebruik basisonderwijs deel 2

Basisschool

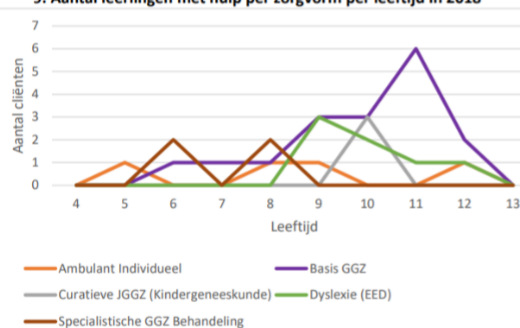
7. Top 3 zorgvormen met meeste leerlingen met hulp en aanbieder in 2019

Zorgvorm	Aantal leerlingen met hulp	Grootste zorgaanbieder voor deze zorgvorm	Aantal leerlingen met hulp bij deze zorgaanbieder
Specialistische GGZ	11	Praktijk Mischa Wink	3
Ambulant Individueel	6	Hink Stap Sprong	2
Curatieve GGZ	3	Diakonessenhuis	3

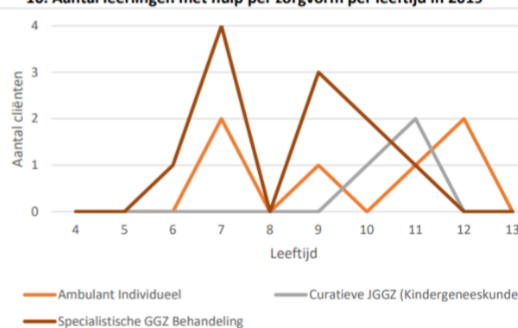
8. Top 3 duurste leerlingen met hulp (2017-2019)

Top 3	Bedrag	Huidige status (1-1-2020)
1	€ 31.828,71	Stop zorg
2	€ 23.331,30	Ontvangt nog zorg
3	€ 19.486,68	Ontvangt nog zorg

9. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm per leeftijd in 2018

10. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm per leeftijd in 2019

Toelichting Factsheet jeugdhulpgebruik basisonderwijs

De informatie in deze factsheet omvat een analyse van alle leerlingen die wonen in de gemeente Utrechtse Heuvelrug en in deze gemeente ook naar school gaan. U ziet informatie over de kalenderjaren 2017 tot en met 2019 om logische vergelijkingen te kunnen doen en de factsheet overzichtelijk weer te geven. Voor sommige leerlingen met hulp zou het echter kunnen dat zij voor 2017 al hulp ontvingen.

1. Aantal trajecten en leerlingen met hulp

In deze tabel ziet u voor de kalenderjaren 2017 tot en met 2019 het aantal trajecten per jaar en het aantal leerlingen met hulp. Het aantal trajecten is het totaal aantal zorgproducten dat voor alle leerlingen met hulp op uw school is ingezet. Het aantal leerlingen met hulp is het aantal leerlingen op uw school die jeugdhulp hebben ontvangen, ongeacht hoeveel trajecten zij hebben ontvangen. Als voorbeeld een leerling die in 2017 zowel Basis GGZ als Specialistische GGZ heeft ontvangen, telt dus mee als één leerling met hulp, maar met twee trajecten. Aangezien een leerling met hulp dus meerdere trajecten per jaar kan ontvangen, zal het aantal trajecten hoger zijn dan het aantal leerlingen met hulp. Een leerling met hulp kan in meerdere jaren zorg ontvangen, bijvoorbeeld in 2017 en 2018. Deze leerling telt dan zowel voor 2017 als 2018 mee. Het kan dus dat het in verschillende jaren over dezelfde kinderen gaat.

2. Groeipercentage aantal trajecten en leerlingen met hulp in vergelijking tot gemiddelde

In deze tabel ziet u in de tweede kolom in de middelste rij het groeipercentage van uw school van het aantal trajecten in 2018 ten opzichte van het aantal trajecten in 2017. In de onderste rij ziet u het groeipercentage van het aantal trajecten in 2019 ten opzichte van 2018. Ditzelfde is het geval voor uw school voor het aantal leerlingen met hulp in de 4de kolom. Om dit te vergelijken met het gemiddelde van alle basisscholen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug, zijn in de derde en vijfde kolom respectievelijk de gemiddelde groeipercentages van het aantal trajecten en het aantal leerlingen met hulp voor alle basisscholen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug zichtbaar.

3. Trajecten per leerling met hulp in vergelijking tot gemiddelde

Deze tabel laat in de tweede kolom per jaar het gemiddeld aantal trajecten per leerling met hulp zien voor uw school. Dit wordt per jaar berekend door het aantal trajecten te delen door het aantal leerlingen met hulp uit de tabel "Aantal trajecten en leerlingen met hulp". Per jaar betreft dit het aantal trajecten die in dat kalenderjaar zijn gestart. Om het gemiddelde van uw school te vergelijken met het gemiddelde van alle basisscholen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug, is in de derde kolom per jaar het gemiddeld aantal trajecten per leerlingen met hulp voor alle basisscholen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug zichtbaar.

4. Percentage leerlingen met hulp in vergelijking tot gemiddelde van schoolorganisatie en totaal

In de tweede kolom ziet u per jaar hoeveel procent van uw leerlingen jeugdhulp ontvangt. Dit percentage wordt berekend door het aantal leerlingen met hulp te delen door het totaal aantal leerlingen op uw school. In de derde kolom is het gemiddelde percentage leerlingen met hulp per jaar zichtbaar voor het schoolbestuur waarvan u onderdeel bent. Kanttekening hierbij is wel dat dit percentage enkel is gebaseerd op de scholen van het schoolbestuur in de gemeente Utrechtse Heuvelrug. Indien er binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug dus geen andere basisschool onderdeel is van hetzelfde schoolbestuur als uw school, zullen de waarden in de derde kolom gelijk zijn aan de waarden in de tweede kolom. Ten slotte is in de vierde kolom het gemiddelde percentage leerling met hulp van alle basisscholen binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug zichtbaar.

5. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm

Deze grafiek laat voor de kalenderjaren 2017 tot en met 2019 zien hoeveel leerlingen een zorgproduct uit een bepaalde zorgvorm hebben ontvangen. Hierbij is het dus ook zichtbaar of het aantal leerlingen per jaar toeneemt of afneemt. In deze grafiek ziet u enkel de zorgvormen die de leerlingen met hulp op uw school ooit in 2017, 2018 of 2019 hebben ontvangen. Indien een zorgvorm niet zichtbaar is, betekent dit dat er geen enkele leerling is geweest die een zorgproduct uit deze zorgvorm in 2017, 2018 of 2019 heeft ontvangen. Basis

GGZ is in 2019 niet zichtbaar. Dit is niet specifiek voor uw school, maar dit is het geval voor alle scholen. Voor dyslexie geldt het in 2017 nog niet mogelijk was dit als specifieke zorgvorm uit te splitsen. Deze viel toen nog onder de Specialistische GGZ.

6. Aantal leerlingen met hulp per zorgaanbieder

In deze grafiek ziet u per jaar hoeveel leerlingen van uw school hulp hebben ontvangen bij een bepaalde aanbieder. Aanbieders waar veel leerlingen van uw school hulp hebben ontvangen over de kalenderjaren 2017 tot en met 2019 ziet u aan de linkerkant. Hoe verder rechts in de grafiek, hoe minder leerlingen er hulp hebben ontvangen bij die aanbieders. Hierbij is het dus goed mogelijk om inzicht te krijgen bij welke aanbieders veel van uw leerlingen hulp ontvangen.

7. Top 3 zorgvormen met meeste leerlingen met hulp en aanbieder in 2019

Deze tabel laat enkel voor 2019 in welke 3 zorgvormen de meeste leerlingen op uw school hulp ontvangen. Deze 3 zorgvormen komen voort uit de grafiek "Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm". Het aantal leerlingen per zorgvorm in 2019 is zichtbaar in de tweede kolom van deze tabel. Per zorgvorm in deze tabel is daarnaast gekeken welke aanbieder de meeste leerlingen in 2019 heeft behandeld. Deze aanbieder is zichtbaar in de derde kolom. In de vierde kolom is ten slotte zichtbaar hoeveel leerlingen deze aanbieder van het aantal leerlingen in de tweede kolom per genoemde zorgvorm in 2019 heeft behandeld. Als voorbeeld kan het zijn dat voor 2019 de meeste leerlingen op uw school hulp hebben ontvangen in de Specialistische GGZ. Dit kunnen er bijvoorbeeld 10 zijn. Dan ziet u in de eerste kolom in de tweede rij Specialistische GGZ staan en in de tweede kolom 10 als aantal. In 2019 kunnen bijvoorbeeld van deze 10 leerlingen, 8 leerlingen hulp hebben ontvangen bij Aanbieder A. Dan heeft deze aanbieder de meeste leerlingen in 2019 in de Specialistische GGZ behandeld voor uw school. In de derde kolom staat dan Aanbieder A en in de vierde kolom 8 als aantal.

8. Top 3 duurste leerlingen met hulp (2017-2019)

Van alle leerlingen op uw school die in 2017, 2018 of 2019 hulp hebben ontvangen, berekend hoeveel zorgkosten zijn hebben gehad in de jeugdhulp binnen de gemeente Utrechtse Heuvelrug. De 3 duurste leerlingen met hulp zijn in deze tabel zichtbaar, waarbij de duurste cliënt bovenaan staat. Daarnaast is in de derde kolom zichtbaar of deze drie leerlingen op 1-1-2020 nog steeds zorg ontvangen, dit zou betekenen dat de kosten in de toekomst nog kunnen toenemen, of dat de leerlingen op 1-1-2020 geen zorg ontvangen. Indien ze geen zorg meer ontvangen, kunnen ze worden onderscheiden in twee categorieën. Categorie 1 is Uitgestroomd, dit wil zeggen dat de leerling sinds 1-1-2020 al langer als 6 maanden geen hulp binnen de jeugdhulp meer heeft ontvangen. Categorie 2 is Stop zorg en wil zeggen dat de leerling sinds 1-1-2020 minder dan 6 maanden geen hulp binnen de jeugdhulp meer heeft ontvangen. In de toekomst is het mogelijk dat voor een leerling in de categorie Stop zorg de zorg alsnog wordt verlengd en het traject dan doorloopt.

9. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm per leeftijd in 2018

In deze grafiek ziet u het aantal leerlingen per zorgvorm per leeftijd voor uw school. Dit is een uitsplitsing van de grafiek "Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm" voor 2018. Hierbij kunt u dus zien op welke leeftijd de leerlingen op uw school in 2018 hulp hebben ontvangen en in welke zorgvorm. Tevens kunnen hierbij ook verschillende zorgvormen qua leeftijd van de leerlingen met hulp onderling vergeleken worden.

10. Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm per leeftijd in 2019

In deze grafiek ziet u het aantal leerlingen per zorgvorm per leeftijd voor uw school. Dit is een uitsplitsing van de grafiek "Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm" voor 2019. Hierbij kunt u dus zien op welke leeftijd de leerlingen op uw school in 2019 hulp hebben ontvangen en in welke zorgvorm. Tevens kunnen hierbij ook verschillende zorgvormen qua leeftijd van de leerlingen met hulp vergeleken worden. De kleuren van de zorgvormen zijn hetzelfde als de grafiek "Aantal leerlingen met hulp per zorgvorm per leeftijd in 2018", zodat 2018 en 2019 met elkaar onderling vergeleken kunnen worden.

Marije Nul23
Marije Schotpoort
06 - 28779176
Nul23.nl

Vormgeving:
Tibor van den Broek
06 - 41535445